Péterfi Bence

György bajor herceg követeinek 1502. évi magyarországi látogatása*

A Jagelló-korban a legtöbbször Budán székelő király udvarba nemcsak magyar királyi alattvalók keltek útra saját maguk vagy megbízottjuk ügyét képviselni kívánva, hanem ugyanez – ha vélhetően kisebb létszámban, de – azokról is elmondható volt, akik a perszonálunió másik felében, a Cseh Korona országaiban[1] laktak. A magyar és cseh királyi hatalom Buda-központúsága a más országokkal ápolt „külkapcsolatokra" is kihatott. Nemcsak a dinasztikus kapcsolatokra gondolok, hanem azon esetekre is, amikor bizonyos, határon átnyúló konfliktusok feloldására sem helyi, sem pedig tartományi szinten nem kínálkozott már több lehetőség. Így például cseh–bajor határviták esetében akár Bajorországból is felkerekedtek a bajor hercegi követek, hogy Prága mellett és/vagy helyett Budán keressenek panaszaikra gyógyírt.[2] Ezen magyarországi, ám a tematikát tekintve legtöbbször magyar vonatkozással nem bíró követjárások alkalmával keletkezett jelentések, számadások vagy egyéb források, bár szigorúan véve bohemikumok, a magyar kutatás érdeklődésére is számot tarthatnak. Az efféle követségek Budán mindenekelőtt a Cseh Korona országaiból származó főméltóságokat, a cseh királyi udvar és kancellária, tehát – kis leegyszerűsítéssel – a cseh egyházi és világi elit tagjait keresték fel,[3] ám az udvaron kívüli közeg ugyanaz volt, bármilyen vonatkozású ügyben is érkeztek a követek Budára, és azt sem szabad elfelejtenünk, hogy a Jagelló-kori Magyar Királyság működésének a megismeréséhez a perszonálunió cseh részének ismerete nélkülözhetetlenül fontos.

Az alábbiakban György bajor herceg (1479–1503) 1502-ben Budára küldött megbízottainak számadását tárom az érdeklődők elé.[4] A hercegi követek budai látogatása a magyar szakirodalomban nem teljesen ismeretlen. Legutóbb arról néhány éve Györkös Attila tett említést, amikor Pierre Choque heroldnak Candale-i Anna Magyarországra

---

* A szerző az ELKH BTK Történettudományi Intézetének tudományos munkatársa (peterfi.bence@abtk.hu), az ugyanott működő Középkori Magyar Gazdaságtörténet Lendület-kutatócsoport (LP2015-4/2015) tagja. A jelen írás az MTA Bolyai János Kutatói Ösztöndíj (BO/00654/20/2) és az NKFIH K 134690. sz. projekt támogatásával valósult meg. Ezúton is köszönöm Neumann Tibornak és Skorka Renátának a bevezető tanulmányhoz, valamint a forrásfüggelékhez fűzött megjegyzéseit!

[1] A pontosság kedvéért jegyzem meg, hogy az alábbiakban általában a „cseh" jelzővel illetem mindazt, amely a Cseh Korona országaival valamilyen módon kapcsolatba hozható, legyen szó a Cseh Királyságról, a Morva Őrgrófságról, a két Lausitzról vagy éppen a sziléziai hercegségekről.

[2] Péterfi, 2015, 118.

[3] Pl. a sziléziai Boroszló követe, Gregor Morenberg Szapolyai Istvánnal is tárgyalt 1496. évi budai követjárása során: Péterfi, 2019, 394–397, 405–406.

[4] BHStA Pfalz-Neuburg, Urkunden, Auswärtige Staaten 889.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 49 2022. 01. 27. 13:14:20

tartó utazásáról és ottani fogadtatásáról szóló leírásait és azok fordítását nyomtatásban megjelentette. A puszta tényközlésen kívül azonban annak további kifejtésére vagy akár a kérdésben eligazítást adó szakirodalom megnevezésére nem vállalkozott.[5]

Maga a számadás mind fizikai valójában, mind pedig tartalmilag intakt egységet képez: az a követjárás egész időszakát felöleli, jóllehet igazán izgalmassá az tenné, ha ahhoz kapcsolódóan a követek tollából jelentések is rendelkezésünkre állnának. Ilyesmiben azonban – Reinhard Staubernek György herceg uralkodásáról szóló munkáját[6] áttekintve – valószínűleg hiába bizakodunk: ha ezek voltak is, mára réges-rég elvesztek. Az is a számadás közlése mellett szól, hogy a korszakban efféle forrástípusból kevés maradt fenn: abból a politika-, diplomácia- és gazdaságtörténettel foglalkozó kutatók éppúgy hasznot hajthatnak, mint a helytörténészek, szerencsés esetben pedig máshonnét soha meg nem ismerhető társadalom-, egyház- és művelődéstörténeti csemegéket is tartogatnak.[7] Másként fogalmazva: az ehhez hasonló számadások egyedülálló lehetőséget biztosítanak ahhoz, hogy a jól megszokott politikai-diplomáciai dimenziókon túl a követjárások és utazások szervezési-financiális hátteréről, illetve a résztvevők mindennapjairól képet kaphassunk.

Előzmények, motivációk

A középkor folyamán többször megesett, hogy a Bajor Hercegséget a Wittelsbachok ágak szerint egymás között felosztották. A negyedik, 1392. évi osztozkodás során a hercegséget négyfelé hasították: a família bajor részének mind a négy ága kapott egy-egy részt, amelyet – Ingolstadt, Landshut, München, Straubing székhelyekkel – ki-ki a maga belátása szerint kormányozott. A straubingi Wittelsbachok kihalása (1429) után háromra, az ingolstadti ág 1447. évi kimúltával pedig kettőre csökkent a Bajor Hercegséget uraló ágak száma. A 15–16. század fordulóján György herceg a landshuti, IV. Albert herceg (1467–1508) pedig a müncheni ág feje volt. Míg az előbbi nem rendelkezett felnőttkort megélt fiú utóddal, az utóbbinak kettő is akadt, vagyis kettejük vetélkedésének nem csekély tétje volt. Végül IV. Albertnek adatott meg, hogy György herceg 1503. decemberi halála, majd az azt követő landshuti örökösödési háború (1503–1505) után egyesítse Bajorországot. Ugyancsak IV. Albert herceg volt az, aki 1506-ban elrendelte: csak a mindenkori elsőszülött irányíthatja a Bajor Hercegséget, egyúttal azt is kizárva, hogy a születési sorban hátrébb álló férfi utódok számára kisebb-nagyobb területeket szakítsanak ki a hercegség területéből *(Primogeniturgesetz)*. Tette mindezt azért, hogy a Wittelsbachok rajnai főágát és annak egyéb mellékágait, amelyek

[5] Györkös, 2016, 57–58; Stauber, 1993, 694 (223. jegyzet). Ez utóbbi monográfia adatbősége következtében fellépő szerzői „figyelmetlenség" miatt állhatott az elő, hogy amikor előkerül ismét az 1502. évi házasság ügye (Stauber, 1993, 759), ott említést sem tesz a számadásról.

[6] Stauber, 1993.

[7] Kozák, 2014; Gahlbeck, 2017, 110–116. (24. sz.). Az újdonsült Albert porosz herceg budai tartózkodása 1525 augusztusában–szeptemberében lásd még Gahlbeck, 2017, 105–106 (20. sz.), 116–117 (25–26. sz.).

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 50 2022. 01. 27. 13:14:20

nagyobbrészt a Rajnai Palotagrófság, kisebbrészt a mai Felső-Pfalz (korabeli nevén: Nordgau) területének urai voltak, kizárja a trónöröklésből. Friss tapasztalatai alapján érthető döntésre jutott: az említett landshuti örökösödési háború éppen György herceg öröksége miatt robbant ki a Wittelsbachok bajor és rajnai ágai között.[8]

Míg IV. Albert herceg Habsburg asszonyt választott magának, III. Frigyes német-római császár (1440–1493) egyik leányát, Kunigundát (1465–1520), addig György herceg IV. Kázmér lengyel király (1440–1492) gyermekét, Hedviget (1457–1502) vezette az oltár elé. A frigyek révén az előbbi I. Miksa, az utóbbi pedig II. Ulászló sógorává vált. A követjárás idején, 1502 nyarán–őszén György herceg esetében a szerzett rokonság ténye már nem állt fenn, mivel feleségét, Hedviget 1502 februárjában elvesztette. Persze arra, hogy efféle, „közeli" családi kapcsolatok mennyire szoros köteléket jelentettek a való életben, miféle dinamikájuk volt, nehéz *általában* válaszolni. Az talán csak az adatok szétszórtságával magyarázható, hogy jelenlegi tudomásunk szerint sem Hedvig, sem pedig az 1503 decemberében elhunyt György temetésén nem vettek részt sem magyar, sem cseh követek.[9] II. Ulászló és György viszonyrendszerét szemügyre véve azonban az együttműködésre, bármiféle kapcsolat meglétére az 1470–1480-as évekből is alig van adatunk. Ebben markáns változást a Hunyadi Mátyás halála utáni hatalmi vákuum hozott. Kósza hírek szerint 1490 októberében II. Ulászló György herceg közbenjárását kérte I. Miksánál annak érdekében, hogy a magyar trón miatt fennálló konfliktus békésen rendeződjön. Mindhiába, hiszen a birodalmi csapatok már úton voltak a Magyar Királyság felé. György herceg a Sváb Liga *(Schwäberbund)* miatti fenyegetettségre hivatkozva próbálta magát menteni II. Ulászló előtt, amiért csatlakozott I. Miksa seregének magyarországi hadjáratához. György hercegen kívül a seregben volt a Wittelsbachok közül biztosan még IV. Albert bajor herceg fivére, Kristóf herceg. Székesfehérvár elfoglalása után (1490. november 17.) I. Miksa mindkettejüket lovaggá ütötte. György herceg egy székesfehérvári polgárházra is szert tett a Budai kapu közelében, de olyan hírek is terjedtek róla, miszerint a zsoldosokat ő maga bujtogatta Buda előtt fosztogatásra, amit persze igyekezett cáfolni.[10] 1492-ben a Wittelsbach hercegek – IV. Albert, György és a rajnai Wittelsbachok mellékágából származó, a Felső-Pfalzban birtokos II. Ottó mosbach–neumarkti palotagróf (1461–1499) – tanácsosai közösen ültek tárgyalóasztalhoz, hogy a cseh féllel fennálló viszonyaikat megtárgyalják. Sőt, egy általános jellegű, a békés egymás mellett élést körvonalazó megállapodás *(Einung)* ötlete is felmerült, ám ebből végül nem lett semmi. György herceg követeinek instrukciójában nem zárták ki annak esélyét

[8] A kérdést részletesen tárgyalja egy számomra a jelen tanulmányom írása idején hozzáférhetetlen munka: *Die bayerische Primogeniturordnung von 1506,* eingeleitet und kommentiert von Barbara Gebert, München, 2002. (Beziehungen Quellentexte zur bayerischen Geschichte, 2).

[9] Lakatos, 2020, 303–311, illetve György herceg temetésére: Czerny, 2005, 179–184. Johann Dorner *Herzogin Hedwig und ihr Hofstaat. Das Alltagsleben auf der Burg Burghausen nach Originalquellen des 15. Jahrhunderts* című kötetéhez (Burghausen, 2002. [Burghauser Geschichtsblätter 53.]), amelyben Jagelló Hedvig elhalálozásáról és temetéséről is ír, nem tudtam hozzájutni.

[10] Stauber, 1993, 426–430, 437. A székesfehérvári polgárházra még: Reich–Skorka, 2020, 205.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 51 2022. 01. 27. 13:14:20

sem, hogy ha másként nem, a megállapodás II. Ulászló és György között is megkötte-thetne.[11]

A Wittelsbach-dinasztia különféle tagjai más-más helyzetben voltak, hiszen egymásnak (részben) riválisai is voltak. A IV. Albert herceg és fivérei, Wolfgang és Kristóf hercegek közötti konfliktus oda vezetett, hogy Wolfgang 1491 decemberében II. Ulászló szolgálatába lépett.[12] A IV. Albert ellenében szövetkező hercegek az 1489-ben megalakult „oroszlános szövetséghez" *(Löwlerbund)* csatlakoztak, így tett II. Ottó is. Az „oroszlános szövetséget" 1490 októberében maga II. Ulászló is védelmébe vette 15 éves időtartamra, és bár 1490 végén II. Ottó pártot váltott, IV. Albertet kezdte támogatni,[13] illetve szolgálta már korábban II. Ulászló riválisát, Hunyadi Mátyást, akinek a jóvoltából cseh királyi hűbérbirtokkal is rendelkezett,[14] mindez a jelek szerint lényegesen nem rontott a magyar–cseh király szempontjából a megítélésén. Kövendi Székely Jakab és Corvin János herceg elszámolási vitájában – a III. Frigyes német-római császár, I. Miksa német király, illetve II. Ulászló magyar és cseh király között megkötött 1491. évi pozsonyi béke egyik passzusa értelmében – a választott bíróság tagjainak szavazategyenlősége esetén II. Ottó volt hivatva bíróként eljárni.[15] Kapóra jöhetett, hogy a magyar viszonyokra rokonainál némileg nagyobb rálátása volt,[16] mivel – I. Miksa megbízásából, aki maga mögött tudta az agg császár, III. Frigyes támogatását – részt vett az 1489 szeptemberében Melkben, majd ugyanazon év novemberében–decemberében Budán, 1490 januárjában pedig Linzben a magyar és a birodalmi fél között a fegyverszünet meghosszabbításáról, a magyar csapatok esetleges kivonulásáról, illetve az azzal kapcsolatos pénzügyi ellentételezésről folyó találkozókon. Jó okkal feltételezhetjük, hogy ekkor Corvin János örökségének ügye is előkerült, az a magyar fél által felvett tárgyalási pozíciót alapvetően meghatározta.[17] A Székely–Corvin-konfliktusban hercegként megvolt mögötte a megfelelő tekintély, illetve úgy tűnik, hogy kapcsolata II. Ulászlóval is inkább pozitív volt.

Ha oldalági rokonaival ellentétben György hercegnek az 1490. évi hadjárat – érthető módon – komoly nyomot hagyott az II. Ulászlóval ápolt kapcsolatán, nem mondható ez el a másik sógoráról: Margit nevű leánytestvérének a férjéről, Fülöp rajnai palotagróf-ról (1476–1508). György herceg 1496. évi végrendeletében – fiú utód híján – a palota-

[11] Efféle megállapodásra amiatt is nagy igény mutatkozott volna, mivel hihetetlenül konfliktusos volt a cseh–bajor viszony helyi szinten, rengeteg határviszály és egyéb fegyveres összetűzés jellemezte a husziták megjelenése óta. Ezek megtárgyalását igencsak megnehezítette az, hogy a 15. század folyamán a Cseh Királyságot hosszú ideig vallásháború sújtotta, ami már rövid távon is a király hatalmát ásta alá, a helyi szereplők befolyását viszont megnövelte. Erre nagyon röviden: Stauber, 1993, 757–759.

[12] Stauber, 1993, 437 (624. jegyzet) („sogar formell Diener Wladislaws"), 451.

[13] Uo. 437.

[14] Wolf, 2005, 456; Nehring, 1976, 97 (59. sz.: 1479).

[15] Köblös–Süttö–Szende, 2000, 247–248.

[16] Erre legutóbb: Wolf, 2005, 246, 248.

[17] Nehring, 1989, 189–193; Stauber, 1993, 420–421; Wolf, 2005, 245–249. II. Ottó pontos szerepe a tárgyalásokról készített követi beszámolóból derül ki: Nehring, 1976, 252–260.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 52 2022. 01. 27. 13:14:20

grófot és kiskorú fiait látta volna szívesen hercegsége örököseiként.[18] A testamentum ügye a müncheni ág fejét, IV. Albert herceget is zavarta, próbált a századfordulón II. Ulászlóhoz közeledni, ám ezek a kísérletek rendre elakadtak.[19]

Az 1490-es években volt még egy fontos kérdés, amely a Wittelsbachok majd mindegyik ágát (a müncheni, a landshuti, a rajnai ágakat és az utóbbi mosbach–neumarkti oldalágát) foglalkoztatta: ez a különféle, cseh királyi főség alá tartozó bajorországi és felső-pfalzi/nordgaui hűbérek rendezése volt.[20] 1497-ben e négy ág követei biztosan több alkalommal megjelentek Prágában: terítéken a határviszályok mellett a cseh királyi hűbérek szerepeltek. A tárgyalások György herceg részéről biztosan csekély eredménynyel végződtek. Míg 1477-ben IX. Lajos bajor hercegnek (1450–1479), majd 1480-ban fiának, az említett György hercegnek a Heideckhez fűződő hűbéri jogait Hunyadi Mátyás cseh királyként – hol bújtatottan, hol nyíltan – elismerte és támogatta, addig azt II. Ulászló – alighanem erre válaszul – szintén cseh királyként kétségbe vonta, és más, cseh alattvalóinak adományozta el. Ez ellen György herceg 1497-ben (és vélhetően azután is) hasztalan próbált tiltakozni. Kérése alighanem azért talált süket fülekre a magyar–cseh királynál, mert akkor még jól emlékeztek a bajor hercegnek az 1490. évi magyarországi hadjáratban játszott szerepére.[21] A György herceg által 1502-ben Magyarországra küldött követek célja egyértelműen kiderül az útjukról szóló, a jelen tanulmány függelékében közölt számadásnak a címéből: egyfelől II. Ulászló esküvője, másfelől a heidecki hűbérről szóló oklevél megszerzése vezérelte őket. Az utóbbinak az előbbi kétségkívül részben eszköze is lehetett: az esküvőn, illetve a királyné-koronázáson való részvétellel jó benyomást kívántak kelteni a magyar–cseh királyi udvarban.

György herceg követei 1502-ben nem egyedüliként érkeztek a német területekről a Magyar Királyságba. Tudunk arról, hogy IV. Albert bajor herceg[22] és II. Frigyes brandenburg–ansbachi és brandenburg–kulmbachi őrgróf (1486/1495–1515) is elküldte az

---

[18] Stauber, 1993, 695–712.

[19] Uo. 757, 759–760.

[20] A Bajorország, Frankföld és Felső-Pfalz/Nordgau területén fekvő hűbérek, amelyeket későbbi korok kifejezésével élve és ezért anakronisztikusan *Neuböhmen*nek is szokás hívni, IV. Károly császár politikája következtében kerültek cseh királyi főség alá (egy része nem is tulajdonként, hanem zálogjogon). Mindezt Felső-Pfalz példáján lásd Stauber, 1993, 680–681 és Kraus, 1995, 55–67 (a vonatkozó fejezeteket Wilhelm Volkert írta). A jelenségről röviden, de mégis általánosabban: Hofmann, 1961. (Újabb, átfogóbb képet nyújtó szakirodalom kézbevételére nem volt módom.)

[21] Stauber, 1993, 691–693; Nehring, 1976, 96 (50. sz.: 1477), 104 (108. sz.: 1480), 119 (206. sz.: 1489). Vö. Nehring, 1989, 81, 125.

[22] Györkös, 2016, 57–58, 157. IV. Albert herceg követei: Georg von Helfenstein gróf és név nélkül említve a straubingi prépost (Pankraz Krappmer zu Gugelberg?). GStA PK Brandenburg-Preußisches Hausarchiv, Rep. 41 I, E 5, s. p. („Der furstenn rethe sonach zur zeit zu Offenn sein”).

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 53 2022. 01. 27. 13:14:20

embereit Budára,[23] ugyanezt feltételezhetjük Fülöp rajnai palotagróffal kapcsolatban.[24] Szinte biztosan állíthatjuk, hogy mindegyik küldött feladata a budai és székesfehérvári ceremóniákon való részvétel volt, egyéb ambíciókról egyelőre csak találgathatunk. Fülöp rajnai palotagróf hasonló helyzetben volt, mint György herceg: miután az előbbi az 1499-ben elhunyt II. Ottó felső-pfalzi/nordgaui birtokait megörökölte, hozzá akart jutni az örökségnek azon elemeihez is, amelynek hűbérura II. Ulászló volt. Tette ezt újra és újra, így például 1502 első felében Prágában,[25] de egyre csak hasztalan. Csak fia, V. Lajos (1508–1544) járt sikerrel (1509).[26] Elképzelhető, hogy IV. Albert herceg küldöttei szintén hűbéri ügyben jártak Budán, illetve György herceg ellenében kívántak valamilyen módon taktikázni. A II. Frigyes őrgróf által magyarországi követeinek adott instrukció tartalma és ilyen módon a küldetés pontos célja annak ellenére nem ismert, hogy a megbízottak tollából több levél is ránk maradt.[27] Az őrgróf – György bajor herceghez hasonlóan – Jagelló-leányt vett feleségül, Jagelló Zsófiát (1464–1512). E viszony a Wittelsbach-sógorral ápolthoz képest alighanem szívélyesebb volt,[28] még ha olyan konfliktusok is terhelték a két fél kapcsolatát, mint II. Ulászló első, II. Frigyes leánytestvérével 1476 végén megkötött házassága, amely – a Hohenzollernek elégedetlenségére – végül csak megállapodás maradt, és amelyet végül – akárcsak II. Ulászló második, Aragóniai Beatrixszal kötött házasságát – a római pápa érvénytelenítette néhány nap különbséggel 1500 áprilisában.[29]

---

[23] Bár Györkös Attila I. Joachim Nestor brandenburgi választófejedelem (1499–1535) követeinek jelenlétére gyanakszik Choque egyik furcsa megfogalmazása („birodalmi választók"), valamint Marino Sanuto egyik, kifejezetten a brandenburgi követeket említő szöveghelye alapján (Györkös, 2016, 58.), ez – egyelőre források híján – nem bizonyított. Ugyanakkor a Hohenzollernek frankföldi ágának a tagjai, így II. Frigyes is viselte a brandenburgi őrgrófi címet, nemkülönben az ő követei (Asmus von Wertheim gróf, Friedrich von Castell gróf, valamint Ulrich von Zedtwitz *hofmeister*) biztosan jártak II. Ulászló esküvője miatt 1502 késő nyarán és őszén Budán. Az erre vonatkozó iratanyagot lásd a GStA PK Brandenburg-Preußisches Hausarchiv, Rep. 41 I, E 5 jelzet alatt. A követséget nem említi Reinhard Seyboth (talán a repertóriumbeli, félrevezető tartalmú kivonat miatt, amely egyértelműen brandenburgi követjárásról ír): Seyboth 1985, 444. (Az iratanyag akkor még a Zentrales Staatsarchiv merseburgi fióklevéltárában volt megtalálható.)

[24] Györkös, 2016, 57–58, 157.

[25] A Reinhard Stauber által hivatkozott forrásanyagon (lásd a következő lábjegyzetet) kívül még: StAA Regierung, Böhmen 1074, illetve uo. Registraturbücher 9, fol. 59v–68v stb. Elképzelhető, hogy ez utóbbi kötetben további darabok is még az 1502. évi tárgyalásokhoz kapcsolódnak: Ambergben nem volt alkalmam személyesen kutatni, értesüléseim, amelyek alapján a levéltártól számos másolatot rendeltem meg, a *Porta fontium* nevű cseh–bajor levéltári projekt vonatkozó bejegyzésein – https://www.portafontium.eu/sbguide/staam/177; https://www.portafontium.eu/sbguide/staam/202 (utolsó letöltés: 2021. november 3.) – alapulnak.

[26] Stauber, 1993, 693–694. Vö. Bláhová, 2007.

[27] GStA PK Brandenburg-Preußisches Hausarchiv, Rep. 41 I, E 5.

[28] Itt utalnék arra, hogy II. Frigyes 1494-ben ellátogatott a Lengyel, majd a Magyar Királyságba, a kifejezetten a Jagelló-dinasztia férfi tagjai számára Lőcsén megtartott királytalálkozóra (lásd pl. Wolff, 1919, 92–94; Seyboth, 1985, 217 [411. jegyzet] stb.), II. Ulászló unszolására pedig 1505-ben (vö. Neustadt, 1883, 11) kisebbik fiát, Györgyöt a magyar–cseh királyi udvarba küldte szolgálni, ahol az majd egyik nevelője és gyámja lett a későbbi II. Lajosnak.

[29] Berzeviczy, 1908, 599–600; Seyboth, 1985, 83.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 54 2022. 01. 27. 13:14:20

Résztvevők, időtartam

A Budára való utazással, az ottani tárgyalással, illetve az ünnepségeken való részvétellel György herceg két világi személyt bízott meg: Balthasar von Schwarzburg grófot, illetve Bernhard Seyboldsdorfer zu Seyboldsdorfot. És bár nem tudunk arról, hogy a herceg parancsából akár korábban, akár később efféle misszióban szerepet vállaltak volna, az előbbi esetében egy olyan személyről volt szó, aki szemmel láthatóan igen otthonosan mozgott a Birodalom keleti határvidékén, a szász–türingiai–frank–felső-pfalzi–bajor térségben. Nincs pontos értesülésünk, de elképzelhető: eleget tett I. Miksa 1490. szeptemberi és novemberi felhívásainak, és hadba vonult II. Ulászló és támogatói ellen. Ez esetben magyarországi helyismeretre is szert tett az 1490 őszén folytatott harcokban.[30] Jóllehet a gróf frankföldi érdekeltségei[31] viszonylag távol estek a Wittelsbachok Duna, Inn és Isar menti birtokaitól, a felső-pfalzi/nordgaui jószágaikhoz meglehetős közelségben feküdtek. Talán ennek tulajdoníthatjuk, hogy 1487-ben György bajor herceg tanácsosaként tűnik fel.[32] (S bár Balthasar von Schwarzburg I. Miksától személyre szólóan kapta meg az 1490 őszén az II. Ulászló elleni harcba szólító parancsleveleket, talán az sem elképzelhetetlen, ha akkor még György herceg szolgálatában állt, a királyi parancsnak György herceg kötelékében tett eleget.)

Balthasarnak egy 1497 augusztusában kibocsátott reverzálisa arról tanúskodik, hogy I. Miksa az elkövetkező öt esztendőre összesen ezer rajnai forintos fizetésért tanácsosként vette szolgálatába.[33] Alig néhány nappal később azonban III. (Bölcs) Frigyes szász választófejedelem (1486–1525) és fivére, János herceg szintén saját tanácsosukként írnak Balthasarról egy Nürnberg városa számára kiállított „hitlevélben" *(credentionales)*. A gróf ekkor és 1498 februárjában egyaránt a szász választófejedelem érdekében járt Nürnberg városában.[34] A szász–türingiai szolgálat azonban jóval korábban kezdődött: az 1493-ban a Szentföldre elzarándokló Bölcs Frigyes kíséretében éppúgy kimutatható,[35] mint három évvel később (1496) a választófejedelemnek és fivérének a Lipcsébe igyekvő menetében, amelynek apropója György szász hercegnek, meißeni őrgrófnak (1500–1539) és II. Ulászló Erzsébet nevű leánytestvérének az esküvője volt.[36] Balthasar egyike volt azon személyeknek, akiket a szász választófejedelem 1506-ban delegált a György szász herceggel folyta-

[30] RI XIII/10. 315–316. (572. sz.) és 318. (580. sz.)

[31] Bizonyos frankföldi jószágai miatt II. Frigyes őrgróf hűbérese is volt: Rechter, 1998, 217–218. (243. sz.)

[32] Lieberich, 1964, 114. 1488-ban még biztosan György herceg szolgálatában állt: Stauber, 1993, 395.

[33] RI XIV. 5210. sz. A következő lábjegyzetben idézett adatok alapján elképzelhetőnek tartom, hogy inkább évi ezer rajnai forintos fizetésről lehet szó, amelyet Balthasar több ízben – I. Miksa és a szász választófejedelem támogatását maga mögött tudva – kapott kézhez Nürnberg város évente esedékes, Márton-napi adójából (1497 szeptemberében előbb ezer, majd 1498 februárjában négyezer forintot, ez utóbbi az 1501-ig esedékes adókat is magában foglalta, nemcsak az 1498. évit).

[34] StAN Rep. 2a (Reichsstadt Nürnberg, Losungamt, 35 neue Laden, Urkunden) Nr. 316, Nr. 318, Nr. 319.

[35] Ludolphy, 2006, 353.

[36] Schirmer, 2002, 195.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 55 2022. 01. 27. 13:14:20

tandó tárgyalásokra,[37] de hasonló, „politikusi" rátermettséget igénylő feladat később is megtalálta a grófot.[38] A földrajzi távolságok miatt és meggyőző adatok híján[39] egyelőre úgy tűnik, hogy a többszörös elköteleződést/lojalitást kizárhatjuk, a bajor herceg(ek)nek vagy éppen I. Miksának tett szolgálatai rövid ideig tarthattak. 1501-ben állhatott ismét György herceg zsoldjába, amelynek végét alighanem a herceg 1503. évi halála jelentette.[40]

A másik, Magyarországra küldött követnek, Bernhard Seyboldsdorfer zu Seyboldsdorfnak az esetében sokkal egyszerűbb életpálya tűnik elénk: olyan „kisnemesi" származású személyről van szó, aki egyértelműen a hercegi birtokigazgatásban találta meg a számítását, felemelkedését is ennek köszönhette. A követség idején – 1500 és 1503 között – Schärding *pfleger*e (várnagya/birtokigazgatója),[41] 1501-től a bajorországi lovagi rend *(Ritterstand)* tagja, ez előtt és után további alsó-bajorországi uradalmakban (Erding, Teisbach) *pfleger,*[42] a György herceg birtokainak jó részét „megöröklő" IV. Albert herceg idejében továbbra is alkalmazták. Sőt, IV. Albert halotti menetében (1508) az egyik lovat ő vezette.[43] 1514-től bajor hercegi tanácsosként bukkan fel.[44] Valószínűleg elsőfokú unokatestvére volt az az Erasmus Seyboldsdorfer, aki Bernharddal felváltva és talán nem vele együtt volt Erdingben és Teisbachban *pfleger,* vagyis hasonlóképpen a hercegi birtokigazgatásban töltött be pozíciót,[45] és aki 1502-ben már bizonyosan György bajor herceg tanácsosaként szolgált.[46] Seyboldsdorferre részben a rokoni szál megléte miatt eshetett a választás, ugyanakkor rátermettségével kapcsolatban nem lehet kétségünk: a hercegi birtokigazgatásban edződött, az adminisztráció, tehát a bevételek és kiadások pontos vezetése és összeszámolása sem állhatott tőle távol. Gyakorlott birtokigazgatóként kézenfekvő volt, hogy a helybeli, schärdingi bevételek egy részéből fedezzék a követjárás költségeit (1. sz.). Alighanem az ő feladata volt az 1502. évi kiküldetés pénzügyi részének pontos „dokumentálása".[47]

Útitársaikról nem sok mindent tudunk: míg Seyboldsdorfer az indulás helyszínére, Passauba Schärdingből érkezett (8. sz.), a grófról nincs semmi értesülésünk, csupán érkezésének időpontjáról (10. sz.). Nem tévedünk nagyot, ha feltételezzük, György herceg udvarából, Landshutból indult, ahonnét a szolgái *(knecht)* is (5–7. sz.). A küldött-

---

[37] Schirmer, 2016, 85, 88.

[38] Pl. Burkhardt, 1902, 67 (1508), 97 (1514).

[39] August Neuhaus egy helyen azt állítja (Neuhaus, 1933, 141.), hogy Balthasar von Schwarzburg 1522-ben többek között alsó-bajorországi kapitány, heidecki *pfleger* lenne, ám forrásait nem tüntette fel. Az adat ellenőrizhetetlensége miatt fenntartom a lehetőségét, hogy a dátum esetében elírásról van szó.

[40] A bajor hercegi szolgálatokra: Krenner, 1805, 374; Czerny, 2005, 179–180. Vö. Rein, 1926. (Forrásait nem jegyzetelte meg.)

[41] Geiss, 1869, 82.

[42] Hesse, 2005, 761. (6110. sz.)

[43] Czerny, 2005, 255.

[44] Hesse, 2005, 761. (6110. sz.)

[45] Uo. 780. (6359. sz.)

[46] Stauber, 1993, 744, 748–749. A rokonsági fokokra lásd Krick, 1924, 360. (168. sz.)

[47] Efelől, miként arra több példát is találunk a forrásunkban (10., 257. sz.), a Balthasar von Schwarzburg gróf neve után álló, kötőszóval elválasztott, egyes szám első személyű személyes névmás *(ich)* nem hagy kétséget.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 56 2022. 01. 27. 13:14:20

ség létszáma odafelé menet körülbelül egy tucat főre tehető, ez a magyarországi szakaszon néhány fővel kiegészült, akiknek vélhetően a helyére – a Bécsbe való visszatérést követően a gróf három, Bécsben előtte már hét hetet várakozó lovasa lépett (222. sz.), így érte el bizonyosan a 16 főt a küldöttség létszáma (223. sz.). A kíséret hazafelé menet két részre oszlott: mivel nem sikerült időben kapni menlevelet, ezért nem csekély kockázatot vállalva a két követ összesen hat (vagy hét) lóval (224., 227. sz.) kelt útra (224–246., 257. sz.), a hátramaradottak kicsivel később követhették őket némileg más útvonalon (247–256. sz.). A kíséretben egy vagy akár több írnok lehetett (13., 19., 231., 237., 240., 243. sz.). Egy tolmács is segítette a munkájukat (49., 143–144. sz.), akit valószínűleg még Bécsben fogadtak fel, és akit előreküldtek Budára, hogy a szállásról gondoskodjon (49–54. sz.). Először Bécsben, majd gyakrabban a budai tartózkodás során olvasunk a szakácsról (40., 60., 92., 118., 221. sz.) és a segédjéről (83. és talán 180. sz.). Odafelé menet a szakács és még néhányan a Vértes térségében leszakadtak a társaságról és fokozott tempóban igyekeztek előre (60. sz.): nyilván azzal a céllal, hogy a szálláshelyet komfortosabbá tegyék, és a követségnek a csak később megérkező, utazásban megfáradt tagjait rögtön elláthassák étellel-itallal. A szakács visszafelé menet Bécsig utazott (221. sz.). Mindehhez persze akár még hozzászámíthatók az alkalmi útitársak, mint a hajósok, akik Passauból Bécsig, illetve a szekeresek/kocsisok, akik Bécsből Budára, vélhetően Buda és Székesfehérvár között, illetve a küldetés befejeztével Budáról Bécsbe vitték a küldöttség egészét vagy csak bizonyos tagjait.

Az utazás időtartamát nem tudjuk pontosan megállapítani, kevés konkrét utalást találunk ünnepekre. A számadásban az időrend olykor megbomlik: a követség szétválásából következő, időben párhuzamos költések miatt tematikus blokkokat is találunk (pl. 49–54. sz. és 55–61. sz.; 198–204. és 247–256. sz.). A számadáson belül a legbiztosabb pont a Passauba érkezés napja: a gróf augusztus 17-én éjszaka, Seyboldsdorfer a következő nap reggelén ért a városba (10. sz.). Vélhetően ez utóbbi már előre gondoskodott egy nagyobb és a gróf szolgái számára egy kisebb hajó vásárlásáról (3. sz.: *schef,* 5. sz.: *plettel*). Miután megtették a szükséges előkészületeket (10–11. sz.), feltehetően még aznap – a nagyobb hajón György herceg címerével ékesített zászló alatt (11. sz.) – elindultak Bécs felé. Az első éjszakát Aschachban (12. sz.), a következőt Emmersdorfban, a harmadikat (augusztus 20.) viszont már Bécsben tölthették el, ahol a számadás szerint (46. sz.) összesen négy (középkori számítás szerint: öt) napot maradtak.[48] Ez azonban némi zavart okoz, mivel kicsivel később azt jegyzi meg a számadás összeállítója, hogy Budára Szent Bertalan napján (augusztus 24.) érkeztek meg (62. sz.), amihez viszont biztosan szükség volt még néhány napra.[49] Annak ellenére, hogy – miként fentebb már utaltam rá – a tolmácsot előreküldték a szállás ügyében (49. sz.), a szervezés

[48] Abbéli megállapításom, hogy ilyen tempósan haladtak volna, a következőn alapul: a forrásban e települések neve mellett említik, hogy a követség tagjai megaludtak. Természetesen elképzelhető, hogy közbülső állomások is voltak, csak éppen azokkal kapcsolatban nem jegyezték fel azt, hogy éjszakára megálltak. A Duna folyásával szemben menő hajóforgalomra és a jócskán hosszabb utazási időre: Pickl, 1999, 235.

[49] II. Frigyes őrgróf egyik követe, Ulrich von Zedtwitz 1502. augusztus 29-én – vélhetően Budán – kelt, urának címzett levelének mellékletét képezhette az a kis cédula (vö. 22–23. j., GStA PK Brandenburg-

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 57 2022. 01. 27. 13:14:20

nem sikerült kifogástalanul, csak a megérkezés harmadnapján kaptak egy teljesen üresen álló budai házat (62–63. sz.), amelyet némi átalakítással tettek otthonossá és lakhatóvá (64–70. sz.). Az ezutáni bejegyzések a továbbiakban semmilyen időbeli támpontot nem adnak. Hosszabb utazás híján a napi kiadási tételek teljességgel összefolynak, a számadás készítője nem figyelt arra, hogy egy-egy nap kiadásait egymástól elkülönítsék. De ha voltak is amolyan „kiruccanások" Buda környékén, valamint egy székesfehérvári, vélhetően több napig tartó „kitérő", azok töredékesen és csak egyéb kiadások apropóján jelennek meg, nem mindig olvasunk oda- és visszaútról.

Az, hogy az egész magyarországi tartózkodás mintegy két hónapot ölelhetett fel, egy áttételes adatból, a szakácsukkal való elszámolásból hámozható ki, akit Buda felé menet vélhetően Bécsben fogadtak fel és hazafelé ugyanabban a városban bocsátották el a szolgálatukból, és összesen nyolc hetet állt a követek alkalmazásában (221. sz.). Mindez azt jelenti, hogy – ha augusztus 20-tól, a Bécsbe való megérkezésüktől számítjuk a nyolc hetet – legkésőbb október 15. körül érhettek vissza György megbízottai a városba.[50] Ezzel egybevágna az az értesülés, amely Marino Sanutónál az október 8–11-én kelt hírek között maradt fenn, miszerint György és Albert bajor herceg követei hazautaztak. Ezt egy szintén Sanutónál fennmaradt, október 20-i hír is megerősíti, amelyben a bajor és a brandenburgi követek – ez utóbbin vélhetően II. Frigyes őrgróf embereit értve – távozásáról esik igen kurtán szó.[51] Maga a tény, hogy e követségeket együtt említi Sanuto, nem jelentené feltétlenül azt, hogy együtt utaztak volna, azonban ez esetben – e számadás és más források alapján is – bátran állíthatjuk ezt. A követek között egyébként sem lehetett rossz a kapcsolat: a számadásban IV. Albert követeivel két (86. sz.: ereklyelátogatás; 107. sz.: lakoma), II. Frigyes embereivel egy találkozónak (106. sz.: lakoma) találjuk nyomát, de ennél biztosan gyakrabban és intenzívebben érintkeztek egymással. Hazafelé, Bécsben a két bajor herceg követeinek együtt mutatták meg a Habsburgok bécsi rezidenciáját (215. sz.). Könnyen lehet, azért, mert abban bíztak, hogy ott – az uralkodó és Wolfgang von Polheim, az Ennsen inneni Ausztria és általában az alsó-ausztriai tartományok kapitánya/helytartója hiányában – befolyásos (hivatali) embert találva hamarabb megkaphatják a továbbutazásukhoz szükséges menlevelet. Helyben, Bécsben csupán holmijaiknak sikerült menlevelet szerezni, amelyet két szolgájuk kíséretében egy szekeressel Schärdingbe küldettek (210–212. sz.). Hiába menesztettek lovas futárt Linzbe, Polheimhez (213. sz.), az akció valami miatt nem ért el sikert, György herceg emberei kénytelenek voltak összesen 11 napot rostokolni Bécsben. Hasonlóképpen jártak IV. Albert és II. Frigyes őrgróf követségének tagjai is. Türelmük fogytán és menlevél híján György követei kíséretüknek körülbelül a felét hátrahagyva folytatták útjukat (224. sz.), tették ezt IV. Albert küldötteinek társaságában, mindannyian vélhetően október utolsó napjaiban értek Bajorországba. II. Frigyes őr-

Preußisches Hausarchiv, Rep. 41 I, E 5, s. p.), amely hírt ad mind IV. Albert, mind pedig György bajor hercegek követségeinek összetételéről, vagyis legkésőbb ekkorra mind a kettőnek Budára kellett érnie.

[50] Elképzelhető, hogy a szakácsot a követek közvetlenül a Bécsből Budára való elindulásuk előtt fogadták fel, így néhány nappal későbbi időpont is szóba jöhet.

[51] Wenzel, 1877, 23–24; Barozzi, 1880, 373, 415.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 58 2022. 01. 27. 13:14:20

gróf követei II. Ulászlótól menlevelet nyerve, Csehországon átutazva tértek haza, valamikor november első felében.[52]

A magyarországi követjárás „haszna"

György herceg követei magyarországi tartózkodásuk során nem tétlenkedtek. Pierre Choque elbeszélése alapján tudjuk, hogy szeptember 27-én ők is jelen voltak, amikor a magyar király díszes kíséretben fogadta Fehérvár falaitól mintegy egy mérföldnyire a királynét és küldöttségét. Nem tévedhetünk nagyot, ha hasonlóképpen vélekedünk azzal kapcsolatban is, hogy minden ezt követő, reprezentatív eseményen megmutatták magukat, jóllehet a forrásokból egyes-egyedül a szeptember 29-én a koronázást követő lakomán való részvételüket tudjuk igazolni. Azt is csak közvetve: míg Choque a birodalmi választók, addig egy ferrarai követjelentés németországi fejedelmek *(signori)* bizonyos követeiről tesz említést.[53] Számadásunkban is megjelenik a fehérvári tartózkodás, igaz, meglehetősen szerényen: eleve az sem világos, hogy pontosan mely bejegyzések keletkeztek Fehérvárott, illetve útközben (vélhetően: 128–136. sz.). Az utat a budai királyi istállóból és másoktól kölcsönbe kapott lovakkal (171–172. sz.), illetve szekéren teljesítették (198. sz.). Nem látunk tisztán, hogy összesen hány napot töltöttek el Budán kívül,[54] illetve teljes kíséretük vagy annak csak egy része tartott-e velük a koronázásra. Ugyanakkor ahhoz szemernyi kétség sem fér, hogy igen jól tartották a Székesfehérvárra látogató bajorokat, mivel a préposti palotában szállásolták el őket. Erre utal az a bejegyzés (134. sz.), miszerint a király parancsából a préposti palota falára kellett felfesteniük a címerüket. Ez megfelelt a (középkori) követjárások során megszokott gyakorlatnak: a követ címerét jól látható helyen, tehát a szállás homlokzatán, ajtaján vagy amellett volt szokás feltüntetni (felszegezni vagy -festeni).[55] (György herceg küldötteinek nemcsak a székesfehérvári, hanem a budai szállásukon is így kellett – más fejedel-

[52] 1502. november 1., Thierstein, Ulrich von Zedtwitz levele II. Frigyes őrgrófhoz, GStA PK Brandenburg-Preußisches Hausarchiv, Rep. 41 I, E 5, s. p. Vö. 1502. november 9., s. l., Konrad (*Concz*) von Wirsberg „hauptman uff dem Gepirg" levele II. Frigyes őrgrófhoz: II. Frigyes követeinek egy része – a társaságból kiváló és feleségénél, Thiersteinben maradó Ulrich von Zedtwitz kivételével – még úton volt ekkor. Uo.

[53] Györkös, 2016, 157, 161. A koronázási lakomához lásd még Tommaso Daineri ferrarai követ levelét urához, Ercole I d'Este ferrarai herceghez (Székesfehérvár, 1502. szeptember 29.), amelyben Choque-hoz hasonlóan csak általában beszél a birodalmi követekről: „certi ambasciatori de signori de Alamania" – DF 294562. [Archivio di Stato di Modena, Amb. b.3-24,23, fol. 2r = „Vestigia-adatbázis", Infocus 1489. sz.). Köszönöm Kuffart Hajnalkának, hogy a forrásnak a *Vestigia* projekt online adatbázisából (http://vestigia.hu/, utolsó letöltés: 2021. november 3.) hiányzó fényképeit, illetve az irat DF-jelzetét is megosztotta velem. Szíves tájékoztatása szerint Danieri leveleit Elena Ferrazzi (Milánó) készül közzétenni.

[54] Rendkívül bizonytalanul megkockáztatható az egyik bejegyzés alapján egy olyan feltételezés, hogy esetleg három éjszakát töltöttek volna el Fehérvárt (183. sz.), ám az, hogy a 171. és 181. sz. tételek azzal egybetartoznak-e, egyáltalán nem biztos.

[55] Lásd ehhez pl. a Richental-krónikának a konstanzi zsinat 1414. évi összehívásával kapcsolatos leírását: Buck, 2019 (az „A", a „G" és a „K" kéziratokban egyaránt a 16. fejezetben) vagy Robert Wingfield, az angol királynak a Birodalomba delegált állandó követének az 1515. évi bécsi szállására vonatkozó közlését: Bárány s. a. (Az előbbi forrásra Skorka Renáta hívta fel lekötelező módon a figyelmemet, az utóbbit pedig Bárány Attila jóvoltából ismerhettem meg és idézhettem még megjelenése előtt.)

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 59 2022. 01. 27. 13:14:20

mek követeihez hasonlóan – eljárniuk [126–127. sz.].[56]) A székesfehérvári tartózkodáshoz köthető bejegyzések után nem sokkal feltűnően nagy sűrűségben állnak olyan tételek, amelyek különféle, a magyar–cseh király vagy főként más fejedelmi méltóság udvari zenészeinek való juttatások (147–158. sz.). Mindezek, valamint egy lóversenyhez kapcsolódó tétel (159. sz.) és még a Remete Szent Pál várkápolnabeli ereklyéjének megtekintése (161. sz.) is a budai lakodalom szerény lenyomatai lehetnek.

A követség más szempontból is sikeresnek bizonyult. A heidecki uradalom birtoklásában megerősítő oklevél elől elhárult minden nehézség, mivel valamilyen úton-módon sikerült elérni, hogy II. Ulászló támogassa az ügyet. Az udvarbeli tárgyalásokról semmiféle támpontunk nincs: csupán sejthetjük, hogy Alamizsnás Szent Jánosnak úgyszintén a királyi kápolnában őrzött ereklyéit (86. sz.) egy a királyi udvarban tett látogatás során keresték fel. Egy kéziratos, helytörténeti lexikon egyik bejegyzése alapján arról van tudomásunk, hogy a heidecki hűbérrel kapcsolatos oklevél 1502. szeptember 19-i dátummal kelt.[57] S bár a döntés még akkor, tehát a királyné-koronázás előtt megszületett, talán az is elképzelhető, hogy magát az oklevelet – a számadásban lévő bejegyzések sorrendjét alapul véve (207–209. sz.) – csak a távozásuk előtt nem sokkal vehették kézbe. Maga az irat kiállítása 200 rajnai forintot kóstált, amely a követjárás összesített költségvetésének – miként a számadás végén olvashatjuk, 879 forint 54 dénár – körülbelül 23 százalékát tette ki.

[56] Az ugyanakkor nem világos, hogy a címerfelszerelésre a budai szállás esetében – ha a számadásfüzet bejegyzéseinek a sorrendjéből nem merészség következtetéseket levonni – miért csak a székesfehérvári ünnepségek előtt közvetlenül került sor. Arra, hogy címereket efféle célból nemcsak fára, hanem hártyára is festhettek, miként az Budán is történt, lásd Kraack 1998, 116–117. A szerző ugyanezen tárgyban írt, 1997-ben megjelent, *Monumentale Zeugnisse der spätmittelalterlichen Adelsreise. Inschriften und Graffiti des 14.–16. Jahrhunderts* című monográfiájához nem tudtam hozzáférni.

[57] „It. am Montage vor Mathä 1502 wurde auch Herzog Georg von König Vladislaus investirt" – Stöller, é. n., Band 1, „Haideck" címszó, „zu 501.01" tétel. Ezúton köszönöm a *Historischer Verein Neuburg an der Donau* volt elnökének, Roland Thielének a kérdésben nyújtott segítségét. Az oklevél elnyerésének dátumára ez az egyetlen adat. Reinhard Stauber monográfiájában bár a követjárás sikerére utal, állítása alátámasztására egyedül a jelen számadást jelöli meg. Stauber, 1993, 694. 223. j. Akár az említett kézirati forrás, akár Stauber ellenőrzéseként a BHStA Pfalz-Neuburg fondot nem állt módomban átnézni.)

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 60 2022. 01. 27. 13:14:20

Forrásközlés[58]

A vélhetően Bernhard Seyboldsdorfer által készített (10. sz.) számadás maga – az időrendbeli kuszaság ellenére – pedánsan vezetett bevételek és kiadások tisztázata. Összesen 257 tételt tartalmaz, amelyből csak három vagy négy (1–2., 9. sz., nem egyértelmű: 207. sz.) a bevételi, a többi a kiadási oldalt tükrözi. A számadásban két pénznemet találunk: az utazás eleje és vége (1–48., 209–257. sz.) rajnai forintban, a közepe (49–208. sz.) magyar forintban kelt. A rajnai forintnak leggyakrabban háromféle váltópénze fordul elő: a vélhetően György herceg által veretett (bajor) dénár (d.), amelyből 240 ért egy rajnai forintot, a krajcár (k.), amelyből 60-at kellett adni ugyanazért, illetve egy számítási váltópénz: a schilling (ß), amelyből 8-ért „kaptak" egy rajnai forintot.[59] Egy helyen bécsi dénárt találunk (fol. 3r, a 10–15. sz. tételek összesítése). A magyar forint 100 magyar dénárral volt egyenértékű, ami számoláskor biztosan így is volt, ám váltásnál mást tapasztalunk:[60] a magyar (arany)forint a korban – alighanem a nemesfémtartalma miatt – kicsivel többet ért, mint 100 magyar dénár.[61] Megszokott lehetett, akárcsak manapság, hogy egyszerre több árfolyam létezett.[62] Amikor Seyboldsdorfer Budán 33 magyar forintot szeretett volna kézhez kapni, akkor forintonként nem 100 magyar dénárt, hanem 106-ot számoltak fel (204. sz.), vagyis 6%-os jutalékkal dolgozott a váltó. A számadás egy másik helyén megint más árfolyamot találunk (fol. 11r, a lap alja): egy magyar forintot 11 schillingnek, azaz 330 (bajor) dénárnak (1 magyar forint = 1,375 rajnai forint), egy magyar dénárt pedig három (bajor) dénárnak feleltetett meg, vagyis 300 (bajor) dénár érne 100 magyar dénárt.[63] Megint egy másik esetben (207. sz.), amikor György herceg követei a heidecki oklevél kiállításával kapcsolatos kancelláriai költséget kívánták megtéríteni, és mivel a cseh kancellár csak rajnai forintot volt hajlandó elfogadni, a fizetségre szánt 150 magyar forintot 2 magyar forintos kezelési költség

[58] Az átíráskor a Weisz, 2020-ban alkalmazott szabályokat vettem alapul (11.). A betűk fölé kitett, következetlenül használt mellékjeleket („kis karikák") nyomdatechnikai okokból elhagytam. A pénznemek rövidítéseit nem egységesítettem, a számokat a könnyebb használhatóság érdekében arab számmal írtam. Az összeadásokat ellenőriztem. Ha összeadási hibát találtam, akkor ahhoz megjegyzést fűztem.

[59] A bajorországi pénznemekről rövid összefoglalást ad: Emmerig, 2010. A 16. század első harmadának birodalmi, de különösen ausztriai viszonyait röviden összefoglalja: Buza, 2021, 22–25 (további szakirodalommal).

[60] Hermann, 1975, 315.

[61] Ugyanez – legalábbis jelen számadásban – nem volt kitapintható a rajnai forint és váltópénzei vonatkozásában.

[62] „Amíg a magyar aranyforint értéke Ausztriában 1476–1500 között 310–330 dénár között hullámzott, addig ugyanitt a rajnai aranyforintot 8 schilling, azaz 240 dénár értékben számolták." – Dányi–Zimányi, 1989, 44. (A vonatkozó, *Pénzforgalom és pénzértékviszonyok Sopronban* címet viselő fejezet Huszár Lajos munkája.)

[63] Tehát ez azt jelentené, hogy egy magyar forintot egyfelől 330 (bajor) dénárért, másfelől 300 (bajor) dénárért is meg lehetett kapni. Valójában ez utóbbi összeg biztosan magasabb volt, hiszen, mint láttuk feljebb (204. sz.), a magyar dénár magyar forintra váltásakor biztosan kellett valamiféle jutalékot fizetni. Ha 6%-kal számolunk, akkor is csak 318 (bajor) dénárba került volna egy magyar forint.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 61 2022. 01. 27. 13:14:20

mellett váltották át 200 rajnai forintra (1,333 rajnai forint = 1 magyar forint). Ez megfelelt az 1491. évi pozsonyi békében feltüntetett átváltási árfolyamnak: „mindig 4 rajnai forintot vagy az annak megfelelő ott forgalomban levő pénzt számítva 3 magyar forintért”.[64]

*

Számadás György bajor herceg követeinek a Magyar Királyságba való utazásáról

1502. augusztus–október

Jelzet: BHStA Pfalz-Neuburg, Urkunden, Auswärtige Staaten 889.

Kilenc félbehajtott papírból (ténylegesen tehát tizennyolc fólióból) álló papírfüzet, amelyek közül hat oldalt (fol. 1v, a fol. 16r–18r) üresen hagytak. Az egész kötet egyetlen kézhez köthető, korabeli tisztázat csekély számú javítással. A fol. 11r–v-n lévő, három lapszéli rájegyzés egy korabeli, de másik kéztől ered.

[fol. 1r] Vermerckht, das mein genadiger herr hertzog Jorig etc.[65] graf Balthasern von Schwa[rtz]purg[66] und mich, Pernhartn von Seyboltstorff ritter[67] in des kunigs zw Ungern und Behaym[68] etc. hochzeit hinab gein Ofen[69] verorndt, was [auf][70] und ab verzert, mitsam[bt] dem, das auf den lehenbrieve Haideckh[71] berurn, ausgebn isst, darauf ich, benanter Pernhart etc. das einnemen enphangen und di ausgab dargegen gethan, volgt hernach, anno secündo.[72]

[Későbbi kézzel levéltári jelzetek, szavak.]

---

[64] Köblös–Süttő–Szende 2000, 254. (Szende Katalin fordítása).

[65] György bajor herceg (1455–1503), a bajorországi Wittelsbachok landshuti ágának *(Bayern-Landshut)* feje.

[66] Balthasar von Schwarzburg gróf. Személyére lásd fentebb!

[67] Bernhard Seyboldsdorfer zu Seyboldsdorf. Személyére lásd fentebb!

[68] II. Ulászló cseh és magyar király (1471/1490–1516).

[69] Buda, ma Budapest része.

[70] Az „auf” szakadás miatt nem látszik, annak beszúrása más, korabeli források alapján tűnik indokoltnak.

[71] Heideck (Landkreis Roth), Németország. A település a forrás keletkezésének az idején a cseh király hűbérbirtokának számított és a Wittelsbachok landshuti ágának a fennhatósága alatt állt.

[72] Ez alatt jobb oldalon korabeli kézzel: „H”, de később áthúzva. Ezenkívül ugyanitt, a fedlapon lévő cím alatt későbbi kézzel jelzetek, illetve egyéb rájegyzések.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 62 2022. 01. 27. 13:14:20

[fol. 2r] **Einemen**

1	Item ich habe auf bevelh meins genedigen hern etc. von Ulrichn Gelltinger[73] enphangen, darumb er mein bekantnus hat[74]	350 gulden r.
2	Item, so habe ich von seiner fursstlichn genadn wegen von Matheusen Jorian von Nwrnberg,[75] darumben er mein schuldbrive hat, entlehent[76]	500 gulden r.
	Summa einemen	850 gulden r.[77]

[fol. 2v] **Ausgab**

3	Item anfangs zw Passaw[78] ain schef kaufft, darauf wir hinab gein Wienn[79] gefarn sein, umb	8 gulden 7 ß 10 d.
4	Item mer umb schalten unnd laden	46 d.
5	Item mer umb ain pletten, darauf des grafen knecht, di nach unns von Landshut[80] gein Passaw komen sind,[81] hinab von Passaw aus gein Wienn gefarn sind,[82] geben	14 ß d.
6	Item mer des grafen knecht habn zum Mayr zw Passaw[83] verzert am hinabfarn etc.	2 gulden
7	Item mer des grafen knechten zw zerung geben bis gein Wienn	5 gulden
8	Item mer ainem schefman, der di zullen, darauf ich von Scherding[84] aus gein Passaw gefarn bin, aufgefangen, die allda weckhgerünen was, geben	24 d.

[73] Ulrich Geltinger 1478–1504 között volt schärdingi vámos *(Mautner)*. Hesse, 2005, 844 (7255. sz.).

[74] Sem a 350 rajnai forint megfizetésére felszólító hercegi parancslevél, sem pedig a Seyboldsdorfer által Geltinger részére kiállított nyugta nem maradt fenn.

[75] Matthes [Matthäus] Jorian erfurti születésű, nürnbergi illetőségű ötvös, ékszerész. Grieb, 2007, I, 736.

[76] A nürnbergi polgár részére kiállított adóslevél nem maradt fenn. Jorian valamikor még további 150 magyar forintot bocsátott György bajor herceg követeinek a rendelkezésére (207. sz.).

[77] E bevételeket összesítő fejezetbe kívánkozna még egy vámokból származó 12 schillinges összeg (9. sz.), illetve az előző lábjegyzetben már említett, 150 magyar forintra rúgó kölcsön (207. sz.). Ez utóbbit biztosan elköltötték, ebből fedezték a Heideckre vonatkozó oklevél kiállításának költségeit (209. sz.).

[78] Passau, D.

[79] Bécs, A.

[80] Landshut, D. A Wittelsbachok landshuti ágának névadó székhelye.

[81] A „sind" szóban javítás, ezért inkább „sund"-nak olvasható.

[82] A sor felett beszúrva: „sind".

[83] Mayrhof, A.

[84] Schärding, A. A település a forrás keletkezésének az idején a Wittelsbachok landshuti ágának a fennhatósága alatt állt.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 63 2022. 01. 27. 13:14:20

9	Di benant züllen isst dem mautern am sant zw Pass[aw] verkaufft, darumbn des maw<tner>s hantgeschrift verhanden,[85] umb	12 ß d.[86]
	Summa, dannoch di ausgab ausserhalb der 12 ß d. umb di züllen eingenomen ist, tut	16 gulden 3 ß 20 d.[87]
10	*[fol. 3r]* Item, als mein herr, graf Watthaser von Schwartzpurg am mitwoch nochts *[1502. augusztus 17.]* und ich am pfintztag morgens nach assumtionis Marie *[1502. augusztus 18.]* gein Passaw komen mitsambt den scheflewten, und die das schef zum nawfarn zuegericht, auch was di noturfft von speis und wein an das schef genomen, zw Pass[aw] verzert und ausgeben	7 gulden 20 k.
11	Item mer umb ain schreibtafl, daß 6 k., umb strickh und pretnagl 4 k. und leikauf vom scheff 6 k., mer trinckhgellt den, so des schef zugericht haben, 6 k., mer umb ain fandl meins g[enedigen] hern wappn auf das schef 15 k., tut	4 ß 28 d.
12	Item zu Aschach[88] ubernacht[89] wir und die scheflewt am hinabfarn verzert	4 gulden 12 k.
13	Item den schreibern daß	6 k.
14	Item zw Aschaf[90] umb ain zulln zum furschickhn, damit man nit an den mautsteten zuefarn turf	11 ß d.
15	Item ainem schefman, der und im nebl durch den Goldner Wert[91] gein Otenshaim[92] gefurt, geben	15 k.
	Summa	13 gulden r. 7 ß d. w.
16	*[fol. 3v]* Item zw Lintz[93] am hinabfarn mitsambt den schefleuten verzert	4 gulden 8 k.
17	Item daß aus[!] an das schef umb kaltpratn und visch	1 gulden 12 k.
18	Item daß umb prot an das schef	15 k.
19	Item daß den schreibern	6 k.
20	Item zw letz	6 k.
21	Item umb ain hafen, daß zu den vischn an das schef	1 k.

[85] A passaui vámszedő nyugtája nem maradt fenn.
[86] Bevételről lévén szó, e tétel nem ide, hanem valójában a számadás legelejére kívánkozna, ahol azok a (bevételezett) összegek szerepelnek, amelyekből magát a követjárást finanszírozták.
[87] A lap alji összeadás végeredménye úgy jött ki, hogy a 3–8. sz. kiadási tételeket összeadták, majd a 9. sz. alatt lévő bevételt levonták belőle.
[88] Aschach an der Donau, A. Igen fontos dunai vámszedőhely a közép- és kora újkorban.
[89] Vélhetően 1502. augusztus 18–19.
[90] Valószínűleg e névalak alatt ugyanúgy Aschach an der Donau értendő.
[91] Goldwörth, A.
[92] Ottensheim, A.
[93] Linz an der Donau, A.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 64 2022. 01. 27. 13:14:20

22	Item zw Greyn[94] umb wein an das schef	26 k.
23	Item dem strwbmer durch den Strwbn[95] gebn	15 k.
24	Item zw Emerstorff[96] ubernacht[97] am hinabfarn mitsambt den scheflewten zert	2,5 gulden
25	Item zw Stain[98] des morgens[99] geessn mitsambt den scheflewten zert	2 guldn 10 k.
26	Item von den zwaien und andrm unserm gerat vom scheff in die stat gein Wien in di herberg zw furn, geben	15 k.
	Summa	11 gulden r. 3 ß 6 d.
27	*[fol. 4r]* Item den scheflewten, di unns von Scherding bis gein Wienn gefurt haben, geben	10 gulden
28	Item den schefleuten, di des grafen knecht von Pass[aw] bis gein Wien gefurt, geben	3 gulden
29	Item ainem munich, der unns mesß gelesn hat, geben	36 d.
30	Item ainem boten von Wien aus zu meinem g[enedigen] hern etc. gein Landshut geschickht, verkünt, wie es der hochzeit halb[100] stee	1 gulden 3 ß 6 d.
31	Item umb ain vas zw den potten	16 k.
32	Item ainem brisster, der zu Sand Steffan kirchen[101] meß gelesen hat	12 k.
33	Item den singern in der von Wien canterey geben	1 gulden r.
34	Item mer ainem sprecher	15 k.
35	Item umb kessl und pfannen	2 gulden 6 k.
36	Item umb ain karmir	4 k.
37	Item umb ain gewurtzpeitel	12 k.
	Summa	18 gulden 5 ß 2 d.

[94] Grein an der Donau, A.

[95] Modern nevén Greiner Strudel, a Dunának a Grein és Sankt Nikola (an der Donau) közötti, alig néhány kilométeres szakaszának felső része, a folyónak a mai Wörth szigettől északra eső ága, amely a folyószabályozások előtti időszakban a mederben lévő sziklák és örvények miatt roppant veszélyes volt az átutazók számára. Ezért azok közül vélhetően sokan megfizettek egy a helyi viszonyokat ismerő kalauzt, miként az ebben az esetben is történhetett.

[96] Emmersdorf an der Donau, A.

[97] Vélhetően 1502. augusztus 19–20.

[98] Stein an der Donau, ma Krems része, A.

[99] Vélhetően 1502. augusztus 20.

[100] Vélhetően a napjainkra elveszett követi instrukció kiegészítése céljából volt szükséges a gyors informálódás György bajor hercegnél. Az érdeklődés tárgya egyértelműen a Székesfehérvárott tartandó királyi menyegző volt.

[101] Bécs legfontosabb egyháza a középkorban, a Stefanskirche.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 65 2022. 01. 27. 13:14:20

38	*[fol. 4v]* Item zw Wienn gewurtz kaufft umb	3,5 gulden
39	Item davon zu stossen geben	1 k.
40	Item dem koch umb furtuch	10 k.
41	Item mer umb streichtuch	4 k.
42	Item dem turner zw Wien	0,5 gulden
43	Item umb negl	4 k.
44	Item umb funff lagl zum Wien auf di rollwagen	15 k.
45	Item umb wein und prot auf di rollwagen	32 k.
46	Item zw Wienn am hinabfarn 5 tag gelegen[102] mitsambt den schefleuten, di am driten tag[103] weggezogen,[104] verzert allenthalben	37 gulden 4 ß d.
47	Item zw Prugkh an der Leitach[105] am hinabfarn gein Ofen verzert	4 gulden 3 ß 6 d.
48	Item zw Alltenburg[106] verzert	12 ß d.
	Summa	48 gulden 4 ß d.
49	*[fol. 5r]* Item wir haben unsern tulmatschn vor hinab gein Ofen geschickht umb herberg, dem gebn auf fur unnd zerung	4 ungrisch[107] gulden[108]
50	Item ainem, der uns den schennckhn an der pruckhn zw Rab[109] aufgespert hat bey der nacht,[110] geben	6 ung. d.
51	Item zu Rab verzert	2 ung. gulden 65 ung. d.
52	Item zum Kutsch[111] verzert	2 ung. g. 78 ung. d.
53	Item zw Weidein[112] verzert	3 ung. g.

[102] Ha az Emmersdorf és Bécs közötti utat még augusztus 20-án egy nap alatt tették is meg (vö. 24–26. sz.), és ha valóban négy (középkori számítási mód szerint öt) napot töltöttek el Bécsben, az időrend problémássá válik: Bécset 24-én elhagyva aligha érkezhettek meg a kor közlekedési viszonyai közepette ugyanazon a napon Budára (vö. 62. sz.), és különösen úgy, hogy Győrben éjszaka jártak (50. sz.). Megoldást jelentene, ha tudnánk, hogy a két követ, de legalábbis egyikük előbb kelt volna útra Bécsből Budára.

[103] Az időrend problémás, lásd az előző jegyzetet!

[104] A „weg" szó kétszer megismételve.

[105] Bruck an der Leitha, A.

[106] Óvár, Moson m., ma Mosonmagyaróvár része.

[107] Felül beszúrva: „ungrisch".

[108] Ezután kihúzva: „r".

[109] Győr, Győr m.

[110] Az időrend problémás. Lásd még a 102. jegyzetet!

[111] Kocs, Komárom m.

[112] Vélhetően Vitány vára, Fejér m. (Köszönöm Skorka Renátának az ötletet!) Valószínűnek tűnik, hogy az utazók csak valamelyik, ehhez az uradalomhoz tartozó faluban (talán a Kocsot Bicskével összekötő út mentén fekvő Nagy- vagy mai nevén Felsőgallán) álltak meg, mintsem mélyebben a Vértes hegyei közé merészkedtek volna. A vitányi uradalomnak a 15–16. század fordulóján meglévő tartozékaira lásd újabban Schmidtmayer, 2015, 237.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 66 2022. 01. 27. 13:14:20

54	Item zw Witschkin[113] verzert	3 u. gulden.
55	Item, als wir zw Wien di rollwagen besstelt habn, daran geben	1 ung. gulden 20 ung. d.
56	Item, als wir zw Wienn weggefarn, den furlewten geben	7 u. g. 4 ung. d.
57	Item zw Rab den furlewten	8,5 ung. g. 13 u. d.
58	Item zum Kotsch den furlewten	4 ung. g. 53 u. d.
59	Item zw Witschkin den furlewtn	4 u. gulden
60	Item ainem furman, der den koch und ander vor gein Ofen gefurt hat	66 ung. d.
61	Item zw Ofen, do man die furleut gar abgericht hat	11 ung. g. 22 ung. d.
	Summa	52 ungr. gulden 77 ungr. d.
62	*[fol. 5v]* Item, als wir an Sand Bartholomes tag *[1502. aug. 24.]* gein Ofen komen sind, allda an den dritten tag[114] gelegen,[115] bis man uns an des kunigs notturfft genommen hat, verzert zum Prawn[116] wirt	15 ung. g. 12 u. d.
63	Item man gab unns zw Ofen ain ods haws,[117] ein, was weder petgewant, tischtucher, hanttucher, noch budes nichts inen, muesstn das alles erchauffen.	–
64	Item umb wein und liecht	36 ung. d.
65	Item umb holtz	35 ung. d.
66	Item umb ain camertur	85 ung. d.
67	Item umb ain schlos und panter an die camertur	1,5 ung. gulden
68	Item umb tucher fur di vensster	58 ung. d.
69	Item von dem haws auszerawmen	16 ung. d.
70	Item ainem mawrer, der an unsrer camer ain loch hat zuegemaue<r>t, umb zeug und aribait	50 ung. d.
71	Item umb 4 krueg zw dem wasser	16 ung. d.
72	Item umb weinper und obs	12 d. u.
73	Item umb kertzen	15 ung. d.
	Summa	19 ung. gulden. 85 ung. d.

[113] Bicske, Fejér m.

[114] 1502. augusztus 26.

[115] Az időrend problémás. Lásd még a 102. jegyzetet!

[116] Talán az előbb bebörtönzött, majd 1527-ben Budáról kiutasított Burkhard Braun budai ötvös (Gerevich, 1973, 323) vagy valamelyik családtagja áll az ezen és az alább még számos bejegyzésben előforduló családnév mögött.

[117] Nincsen semmi további támpontunk arra nézvést, hogy a városon belül ezen elhagyatott ház hol helyezkedett el.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 67 2022. 01. 27. 13:14:20

74	*[fol. 6r]* Item umb erden scherbn	10 ung. d.
75	Item von ainem kessl zw flickhn	12 ung. d.
76	Item zw drein maln umb weinper und obs	26 ung. d.
77	Item ainem hafner	12 ung. d.
78	Item den singern cantaris zw Unser Frawn zw Ofen[118]	0,5 ung. gulden
79	Item umb ain krewtz kas dem Prawn zw Ofen	20 ung. d.
80	Item zw vir malen umb verdeckhte cristallen und umb[119] schlechte waldgleser,[120] weil wir danidern gewesen, hab ich zway mit mir heraufbracht, di andrn sind zerbrochn, geben	4 ung. gulden 76 d. ung.
81	Item umb ain vas zw des grafen pet	25 ung. d.
82	Item den schreib<e>rn in der ungrischn pfarr[121]	25 ung. d.
83	Item des kochs knecht umb ain par schuch	12 ung. d.
84	Item, als des kunigs jung kamerling[122] bey uns gewesen, umb malmasir[123]	36 ung. d.
85	Item umb 1 puch papir	8 u. d.
86	Item den priesstern, di uns sambt den hertzog Albrechtischn[124] Sand Johanns den Almnoser in des kunigs capeln[125] gezaigt, gebn	1 ung. gulden
	Summa	8 ung. gulden 12 ung. d.

[118] A budai Nagyboldogasszony-templom, amely a korban a budai németek egyháza volt. Végh, 2006, 61; Végh, 2015, 19, 40.

[119] Javítva „und"-ról.

[120] „Erdei üvegnek" *(Waldglas)* a homok, fahamu („hamuzsír"), valamint esetleg mészkő hozzáadásával készített üvegtermékeket hívták. Fórizs, 2008, 116. Vö. H. Gyürky, 1989, 215–216. Nem teljesen világos, hogy erre, valamint a „beburkolt"(?) kristályokra mi szükségük volt.

[121] A magyar plébánián vélhetően a budai Mária Magdolna-templom értendő. Végh, 2006, 65–66; Végh, 2015, 19, 40–41. Elképzelhető, hogy ez az írnok volt az a közjegyzői felhatalmazással bíró személy, aki 1502 júniusában írt át „in domo venerabilis domini Mathie plebani de Sancta Maria Magdalena ca[stri] Budensis Wespriminensis dyocesis, spiritualis Strigoniensis" okleveleket: DL 46595. (Az oklevél a végén csonka, a közjegyző neve nem ismert.)

[122] A királyi udvarból jövő apród személye közelebbről nem azonosítható.

[123] Igen édes és drága, eredetileg a Mediterráneumból származó bor, amely a nevét a görög Monembasia vagy pedig az itáliai Malvasia di Lipari településről kapta. A szó egy idő után nem származási helyet, hanem szőlőfajtá(ka)t jelentett. Sprandel, 1998, 25, 95–102.

[124] Ezen sajátos jelzős szerkezet IV. Albert bajor herceg követeire utal: Georg von Helfenstein grófra és a straubingi prépostra. Lásd még a 22. jegyzetet!

[125] Alamizsnás Szent János ereklyéjét Kishorvát János magyar királyi követ 1489 őszén hozta el Konstantinápolyból Budára, amelyet nagy ünnepélyességgel fogadtak. Erre és az ereklye további sorsára lásd Balogh, 1966, I, 60–62, 336, 388, 412, 665, 676. Vélhetően más hagyomány alapján tud Kishorvát missziójáról és az ereklyéről: Zay, 1980, 5–6. Az ereklyéről és annak őrzési helyéről Pierre Choque is szól: Györkös, 2016, 165. (A forráshelyet korábbi kiadás alapján idézi: Balogh, 1966, I, 60–61.)

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 68 2022. 01. 27. 13:14:20

87	*[fol. 6v]* Item Worsto, des kunigs schalgksnarn[126] umb malmasir	26 ungrisch d.
88	Item des kunigs turknechtn, do man uns di sall in der purckh gewisen hat, trinckhgellt	1 ung. gulden
89	Item umb 6 wintlicht	1 guld. u. 24 u. d.
90	Item von ainem panckh polster ze flickhn	4 ung. d.
91	Item umb ain plechn püxn zum nachtlicht	8 u. d.
92	Item dem koch umb ain furtuch	12 ung. d.
93	Item, als wir gein Pesst[127] sind gefarn, den scheflewten trinckhgelt	16 d. ung.
94	Item wescherlon	10 d. ung.
95	Item den munchen zw Sand Steffan[128]	12 ung. d.
96	Item, als unns der kunig in sein gartn hat geladen,[129] den scheflewten tringkg<e>lt	20 d. ung.
97	Item daß dem, der des gartn wort, tringkgelt	25 ung. d.
98	Item umb wescherlon	8 d. u.
99	Item den kochn im gartn letz	50 ung. d.
100	Item umb unslid zum nachtlicht	13 ung. d.
101	Item umb cinckhn	4 d. ung.
102	Item, da wir das hofgesind geladn habn, umb suessen wein	1 ung. gulden
	Summa	5 ung. gulden 32 un. d.
103	*[fol. 7r]* Item umb tischtucher und hanttucher	1 ungrischn g. 24 u. d.
104	Item umb wescherlon	6 d.
105	Item umb pesin	[5] d.[130]
106	Item, do di margrafischn[131] mit unns geessn habn, umb malmasir	50 ungrisch d.
107	Item, do di hertzog Albrechtischn und der von Hassenstain[132] mit uns geessn habn, umb malmasir	62 ung. d.
108	Item zw vir maln umb weinper, nuß und pfirsig	36 ung. d.

[126] Vélhetően az Ernuszt-féle számadáskönyvben Barko/Borko/Burko néven említett udvari bolonddal azonos. Ez utóbbira: Fógel, 1913, 72; 135; Neumann, 2019, 1413, 1476, 1963, 3105.

[127] Pest, ma Budapest része.

[128] Valószínűleg az ágostonosok Szent István protomártírnak szentelt kolostoráról van szó, amely a budai Vízivárosban feküdt. Végh, 2006, 100–101; Végh, 2015, 41.

[129] A révészeknek juttatott borravaló említése miatt csak arra gondolhatunk, hogy ez esetben a magyar királynak a pesti határban található kertjébe szólt a követek meghívása. Balogh, 1966, 171–172.

[130] Egy folt miatt nem látszik a szám, az oldal alján lévő összesítés alapján azonban könnyedén kikalkulálható.

[131] II. Frigyes őrgróf követeiről van szó, Asmus von Wertheim grófról, Friedrich von Castell grófról, valamint Ulrich von Zedtwitz *hofmeister*ről. Lásd még a 23. jegyzetet!

[132] Talán Bohuslaus Lobkowicz von Hassensteinről (Bohuslav Hasištejnský z Lobkovic, †1510) van szó, akit leginkább humanista költeményeiről szokás ismerni, és aki ez idő tájt éppen a budai királyi udvarban tartózkodott: Vaculínová–Slavíková, 2020, 690.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 69 2022. 01. 27. 13:14:21

109	Item umb scherbn in unnser kamer	5 d.
110	Item ainem, isst an den durgkhn gefangen wordn	15 d.
111	Item, do di rathern zw Ofen, Haller,[133] Pempflinger[134] und Arnolt[135] mit irn hawsf[rawn][136] mit uns geessen, umb suessn wein	1 ung. gulden 25 d.
112	Item von tischtuchern, hantuchern und leilachn ze waschn	12 d.
113	Item dem Worsko umb malmasir zw drein malln	56 d.
114	Item von tischtuchern und hantuchn ze waschn	8 ung. d.
115	Item umb weinper, nüß und pfersig	12 d.
116	Item umb ain puch papir	8 d.
	Summa	5 ung. gulden 24 ung. d.
117	*[fol. 7v]* Item ainem brisster, der in Unnsern Frawn kirchn meß gelesen	12 d.
118	Item dem koch umb ain hawbn	52 d.
119	Item wescherlon von tischtucher und hantucher	10 d.
120	Item umb ain fueterall mit loffln	24 ung. d.
121	Item dem Worsko umb malmasir	16 d.
122	Item umb pir	10 d.
123	Item umb ain hafen unslid und pawmol zum nachtlicht	6 d.
124	Item wescherlon	12 d.
125	Item umb strickh, als man gein Weissenburg[137] wolt farn	11 d.
126	Item wir habn, wie di andrn der fursstn rate, unnsere wappen zu Ofen aufgeschlagen, auf pargamen ze maln, geben	2 ung. gulden
127	Item von der tafl, darin sy stenn	25 d.

[133] A nürnbergi származású Ruprecht Haller befolyásos kereskedő, aki valamikor az 1480-as években telepedett meg Budán, ahol 1490–1505 között legalább négy alkalommal került be a városi tanácsba, egyszer talán bíró is lett. Életpályájára: Kubinyi, 2009c, 711–716; Kubinyi, 2009d, 747 (48. jegyzet).

[134] A bécsi gyökerű, szintén kereskedéssel foglalkozó Hans Pemfflinger az 1490-es évek legelejétől valamikor 1512–1513-ban bekövetkezett haláláig a budai németek között a legbefolyásosabb személy, ebben az időszakban legalább nyolcszor választották budai bíróvá, több ízben kassai harmincados is volt. Életpályájára: Kubinyi, 2009d, 748–750; Végh, 2006, 207.

[135] Hans Arnolt úgyszintén budai székhelyű kereskedő, 1490–1491-ben, 1498-ban, 1504-ben budai esküdt, 1498-ban a budai tanácsban pénzbíró *(iudex pecuniarum)*. Kubinyi, 2009a, 348 (98. jegyzet), 349 (110. jegyzet); Kubinyi, 2009b, 557 (146. jegyzet); Kubinyi, 2009c, 730 (5–6. sz.); Kubinyi, 2009d, 747 (47. és 49. jegyzet), 748 és uo. (51. jegyzet) (vö. uo. 746. [31. jegyzet], az idézett 1504. évi oklevélben Arnolt tanácstagként említve); Végh, 2006, 116.

[136] A szó végződésének megállapításánál a budai Nagyboldogasszony-templom névalakját vettem alapul (vö. 78. sz.). Ruprecht Haller felesége Anna Münzer volt (Kubinyi, 2009c, 711–712). 1502-ben Hans Pemfflinger már (legalább) a második házasságában élt: feleségének, Ursulának a családja nem ismert bizonyossággal, Kubinyi András elképzelhetőnek tartja, hogy a Schneidpöck családból származik (Kubinyi, 2009d, 750–751). Hans Arnolt hitvese láthatatlan a forrásanyagban.

[137] Székesfehérvár, Fejér m.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 70 2022. 01. 27. 13:14:21

128	Item zw Stulbeissenburg den brisstern, di uns das halltung[138] und der kirchnklainat gebisn, gebn	1 ung. gulden
129	Item zw Stulbeissenburg den contorien vom thuem[139] daß	50 ung. d.
	Summa	5 gulden ung. 28 d. ung.
130	*[fol. 8r]* Item den turknechtn, so uns der kunigin gemach zw Weissenburg gewisn haben, geben	1 ung. g.
131	Item ainem brisster, der unns meß daß gelesn, gebn	12 d.
132	Item ze waschn	8 d.
133	Item umb newn wein	25 d.
134	Item wir habn unnsere wappn aus k. m. bevelhe zw Weissenburg im brobsthof[140] aufgeschlagen,[141] davon zw maln geben	2 ungrisch gulden
135	Item umb di tafl, darin sy stenn	25 d.
136	Item zw Weissenburg in unser herberg zw letz	2 ung. g.
137	Item, als wir wider gein Ofen komen sind,[142] wescherlon	12 d.
138	Item umb keßn	8 d.
139	Item des Prawn knabn von ainer kandl mesß dringkg<e>lt	8 d.
140	Item dem Worstra umb malmasir	16 d.
141	Item des Prawn knabn von ainem kas dringkg<e>lt	6 d.
142	Item umb weinper, nüß und pfirsig	12 d.
143	Item umb ain schwartze husaken unserm tulmatschn	4 ung. g.
144	Item dem tulmatschn trinckg<e>lt	2 ung. gulden
	Summa	12 ung. gulden 32 ung. d.

[138] Vélhetően *Heiltum* (szentség, ereklye) értelemben.

[139] A fehérvári bazilika, azaz az ottani társaskáptalan temploma, a magyar királyok koronázótemploma a középkorban és közülük sokak temetkezési helye.

[140] Van, amikor a *Propsthof* szón a fehérvári prépost palotáját értik, ahol a késő középkorban hagyományosan a királykoronázások alkalmával a király lakott, és ahol a koronázási lakomákat is tartották, amit Szapolyai János és Habsburg Ferdinánd esetében is követtek (Pálffy, 2004, 1008, 1014, a szóhasználatra lásd még Mollay, 1997, 30; Gahlbeck, 2017, 494. 288/1. sz.). A *Propsthof* szóval illették azonban olykor a préposti palota előtti udvart is: „uffs propsthoff vor ku. mt. herberg" – Gecsényi, 2007, 139. (4. sz.) (Az írásmódot apróságokban megváltoztattam.) A préposti palota lokalizációjára és maradványaira legújabban: Reich, 2020, 79–81.

[141] Nem tudjuk, hogy a címer a préposti palota külső (a nagy udvar előtti?) vagy belső udvara homlokzatára került-e fel. Arra, hogy lehetett a préposti palotának egy belső udvara is, ahol egy kis kert helyezkedett el, lásd Kottanner Jánosné elbeszélését: „in dem brobsthof zu herberg, das was ain klainer garten inn" – Mollay, 1971, 30. (A szavak írásmódját egységesítettem.) E helyütt is szeretnék köszönetet mondani Skorka Renátának, hogy ez utóbbi forrásra ráirányította a figyelmemet!

[142] György herceg követei csak az 1502. szeptember 29-én rendezett koronázás és menyegző után térhettek vissza Budára.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 71 2022. 01. 27. 13:14:21

145	*[fol. 8v]* Item wescherlon	12 d.
146	Item ainem munich hat uns meß gelesn	10 d.
147	Item des kunigs von Polan lautenschlahrn, der sind vier gewesn[143]	2 ung. gulden
148	Item hertzog Fridrichs von der Lignitz[144] trumetter, trümlschlahern und zwerchpfeiffer[145]	2 ung. gulden
149	Item hertzog von der Lignitz stocknarn kan voglgesang[146]	1 ung. gulden
150	Item hertzog Sigmund, des kungs bruder[147] trumettern[148]	3 u. g.
151	Item seinem stocknarn[149]	1 ung. g.
152	Item der k. m. trumettern[150]	3 u. g.
153	Item irn pfeiffern[151]	3 ung. g.
154	Item irn organisten[152]	1 ung. g.
155	Item des kungs stocknarn[153]	2 ung. g.

[143] Sándor lengyel király (1501–1506) lantosai közelebbről nem azonosíthatók. Szántai Zsigmond 1502 júliusára–augusztusára keltezhető lengyelországi követségében adhatta át a meghívót a lengyel királyi család tagjainak (Lakatos, 2020, 305. /55. sz./). A jelen számadásban is előforduló Zsigmond hercegen kívül tudomásom szerint azonban más nem vett részt az ünnepségeken, Sándor királyt végül Andrzej Kościelecki képviselhette követként az esküvőn, igaz, a részvételére Maciej Drzewicki lengyel alkancellár által Lucas Watzenrode ermlandi püspöknek 1502. november 7-én Krakkóból írt leveléből csak áttételesen tudunk következtetni. Papée, 1927, 192–193 (127. sz.).

[144] II. Frigyes liegnitzi (1498–1547) és briegi herceg (1498–1505, 1521–1547), későbbi felesége II. Ulászló egyik fiatalabb leánytestvére, Erzsébet.

[145] II. Frigyes liegnitzi herceg síposai egyszer Budán (szeptember 23.), három nap múlva (szeptember 26.) Székesfehérvárott látogatták meg énekeseivel Zsigmond herceget. Kozák, 2014, 229–230. Zsigmond herceg számadásainak régebbi kiadása nyomán citálja a zenetörténeti vonatkozásokat: Zolnay, 1967. (Az alábbiakban – a királyi orgonistát, Grimpeket kivéve – nem idézem minden idevágó adatnál e munkát.)

[146] II. Frigyes herceg udvari bolondját közelebbről nem lehet azonosítani.

[147] II. Ulászló magyar–cseh király másik öccse, Zsigmond herceg, I. Zsigmond néven lengyel király és litván nagyfejedelem (1506–1548).

[148] Zsigmond herceg huzamosabb időt töltött el 1502-ben is bátyja közelében Budán. Ennek köszönhetően ismerjük mind a hét, ez idő tájt Budán szolgáló trombitását: Kozák, 2014, 242.

[149] Zsigmond herceg számadásaiban legtöbbször csak keresztnév nélkül említik az udvari bolondot (sokszor gúnyorosan „doktori" titulussal). Nem minden esetben egyértelmű, hogy Zsigmond herceg saját bolondjáról van-e szó. Elképzelhető, hogy a Zsigmond herceg számadásában említett Czwoch nevű bolond (Kozák, 2014, 78) valójában a II. Ulászló szolgálatában álló Svoch nevű bolonddal azonos (Macek, 1992, 236, 324). A Byenyasz keresztnevű, 1505–1506-ban említett bolondról (Kozák, 2014, passim) nagy eséllyel feltételezhetjük, hogy Zsigmond herceg szolgálatában állt.

[150] A magyar király trombitásai 1502. november 1-jén Zsigmond hercegnél vendégségben: Kozák, 2014, 235.

[151] A magyar király síposai 1502. október 9-én Zsigmond hercegnél vendégségben: Kozák, 2014. 232.

[152] Ebből az időszakból egy Grimpek nevű királyi orgonistáról van tudomásunk, aki 1502. november 9-én kereste fel Zsigmond herceget. Kozák, 2014, 236. Személyére lásd Neumann, 2019, 1991, 3050; Zolnay 1967, 103–104.

[153] A magyar király udvari bolondja, amennyiben ekkoriban egy fő szolgált ilyen „beosztásban" a magyar–cseh királyi udvarban, a fentebb már említett Barko/Borko/Burko.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 72 2022. 01. 27. 13:14:21

156	Item der kungin pfeiffer[154]	1 ung. g.
157	Item irm stockhnarn[155]	1 ung. g.
158	Item des pischofs von Gran[156] trumettern[157]	1 ung. gulden
159	Item des Prawns knabn von rosrannen tringkg<e>lt	4 ung. d.
160	Item wescherlon	10 d.
	Summa	21 ung. gulden 36 ung. d.
161	*[fol. 9r]* Item, do man unns Sand Pauls den ersstn ainsidl hat sehn lassn,[158] den munchn[159] gebenn	1 ung. gulden
162	Item wir assen daß zu letz	50 ung. d.
163	Item umb pir	10 d.
164	Item des Prawn knabn von zwain kandl wein trinckgelt	8 d.
165	Item umb ain statl zum lehenbriff[160]	6 d.
166	Item wescherlon	11 d.
167	Item umb newen wein	12 d.
168	Item ainem brisster, der uns zw Unnsrer Frawn meß gelesn	10 d.
169	Item wescherlon	9 d.
170	Item umb pir	6 d.
171	Item des kungs stallknechten[161] von den pfardn, so man uns aus seinem stall zw Ofen und Wissenburg gelihn hat, tringkg<e>lt	1 ung. gulden
172	Item des von Hassenstain marstaler[162] hat uns zw Ofen stet seine pfard gelihn, tringkg<e>lt	50 d.
173	Item ainem munich zw predigerklosster[163] meß gelesn	12 d. u.
	Summa	3 ung. g. 84 ung. d.

[154] A magyar királyné síposai 1502. október 9-én Zsigmond hercegnél vendégségben: Kozák, 2014, 232. Később, november 2-án közülük egy még felkereste a herceget. Uo. 236.

[155] A magyar királyné udvari bolondját név nélkül említik Zsigmond herceg számadásaiban: Kozák, 2014, 244.

[156] Bakóc Tamás esztergomi érsek (1497–1521). C. Tóth–Horváth–Neumann–Pálosfalvi, 2016, 28.

[157] Bakóc egri püspöki udvartartására: Kerezsy, 1910, kül. 52. (trombitások).

[158] Alamizsnás Szent Jánoséhoz hasonlatosan a királyi kápolnában őrizték Remete Szent Pál ereklyéjét is. Balogh, 1966, I, 59 (2. jegyzet).

[159] Remete Szent Pál ereklyéjének említése miatt ez esetben bizonyosan a pálosoknak juttatott alamizsnáról van szó.

[160] Az oklevél, amelynek számára a tartót megvásárolták, csak a Heideckkel kapcsolatos darab lehet. Lásd még a 207–209. sz. tételeket!

[161] Nem azonosítható.

[162] Nem azonosítható.

[163] Vélhetően a budai (és nem a pesti) domonkos kolostorról van szó. Végh, 2006, 67–68; Végh 2015, 41.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 73 2022. 01. 27. 13:14:21

174	*[fol. 9v]* Item umb kertzn und unslid zum nachtlich	25 d.
175	Item wescherlon	16 d.
176	Item dem Walthaser,[164] der allen potschafftn zw ainem oberschaffer zuverorndt gebesn, zw letz	6 ung. gulden
177	Item unnserm schaffer,[165] der unns mit noturfft verlufert hat, zu letz	6 ung. gulden
178	Item der wirtin zw Ofen im haws, darinen wir zw herberg gewesn sind, zw letz	3 ung. gulden
179	Item des scheffers knechtn zw letz	3 ung. gulden
180	Item den kuchenknechten unnd den ehalltn im haws zw letz	2 ung. gulden
181	Item von peden turgkischn rossn in des kungs stall geben	6 gulden
182	Item umb kertzn	15 d.
183	Item di zway pfard habn verzert drey tag und nacht	1 ung. gulden 25 ung. d.
184	Item, diweill wir zw Ofen gewesn, vom Prawn wiener wein genommen mitsambt den gesstn umb	20 ung. gulden
	Summa	47 ungrisch g. 81 ung. d.
185	*[fol. 10r]* Item mer umb 6 wintliecht	1 ung. gulden 24 d.
186	Item dem Thoman[166] von den zwain turgkhn und sunsst ainem roß, das ich zw Ofen kaufft, und zwain knechtn, di damit 6 tag damit gein Wien geriten, zerung	4 ungrisch g.
187	Item umb ain halfter, zwen zugl, ain uberfurt, zway steickhleder in des durckhn satl, geben	82 ung. d.
188	Item von den tischtuchern unnd hantucher zw waschn	15 ung d.
189	Item umb kertzn auf den weg gein Wien	20 d.
190	Item wescherlon	16 d.
191	Item umb wein auf di rollwagen herauf in di lagl	1 ung. g. 25 d.
192	Item am heraufvarn zw Witschkin verzert wir und die furlewt	2 ung. g. 25 d.
193	Item zw Weidein mitsambt den furleuten zert	1 ung. g. 85 ung. d.
194	Item zw Kotsch mitsambt den furleuten zert ubernacht	3 ung. g. 36 d.
195	Item zw Rab sambt den furlewten zert	2 gulden ung. 75 d.
	Summa	18 gulden 3 ung. d.

[164] Nem azonosítható.
[165] Nem azonosítható.
[166] Nem azonosítható.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 74 2022. 01. 27. 13:14:21

196	*[fol. 10v]* Item zw Altenburg mitsambt den furlewten verzert	1 ung. gulden 86 d.
197	Item zw Prugkh an der Leitach ubernacht mitsambt den furlewten zert	3 ungrisch gulden 66 d.

Was man den furlewtn von Ofen bis gein Wien gebn hat

198	Item unser schaffer hat ain wagen zw Stulbeissenburg umb speis und noturfft ausgeschickht, in dem sein wir daß weg gein Ofen gefaren, und ain andern an di stat bestelt, wan man im kain zw wegen bracht, dem gebn	2 ung. gulden.
199	Item, als man di furleut zw Ofen bestelt hat, daran gebn	1 ung. gulden
200	Item zw Witschkin den furleiten gebn	2 ung. gulden 25 ung. d.
201	Item zw Rab den furleuten	15 ung. g. 20 ung. d.
202	Item zw Altenburg den furleuten	2 ung. gulden
203	Item zw Wienn gar zalt ir achtn, idem[167] 2,5 gulden, tut	20 ung. gulden
204	Item zw Ofen hab ich ung. d. umb 33 ung. gulden von der letz wegen gewexlt und albeg umb 1 g. 106 ung. d. gebn, tut der aufwexl	1 ung. g. 65 ung. d.[168]
	Summa	49 ung. g. 62 ung. d.

205	*[fol. 11r]* Item graf Walthaser hat sein insigl nit bey im gehabt und ime ain sigl das refers etc. zw besigln in pley machn lassen, das auch in meiner gegenburt ze schlagn isst da[ran] gemachen, gebn	2 ung. gulden
206	Item dem pehaymischn turhuter fur sein gerechtigkait [s]olt,[169] di schawbn, so der graff angehabt, habn welln, geben	20 ung. gulden

[167] Ti. jedem.
[168] Csak akkor jön ki az 1,65 forintos költség, ha forintonként 5 és nem 6 dénáros váltási díjjal számolunk.
[169] A szókezdő betű nem egyértelmű.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 75 2022. 01. 27. 13:14:21

207	Item Matheus Jarian von Nwrnberg hat mir fur 150 ung. gulden ung. d. gelihn,[170] di hat der pehamisch cantzler[171] nit nemen wellen, sunder man soll im 200 r. gulden geben, wie betadingt sey, hab ich zw r. gold gewexlt,[172] darauf zw aufschatz gebn[173]	2 ung. gulden
208	Item in di behaymisch cantzley den schreibrn[174] zw trinckg<e>lt von dem lehnbriff etc.[175]	2 ung. g.
	Summa	26 ung. gulden

Summarum, was nach ungrischm gold und ungrischn d. ausgeben ist, tut 275 gulden 56 d. ungrisch d.[176]
ain ungrischer gulden per 11 ß, ain ungrischer d. per 3 d., tut an reinischm gold 378 gulden 6 ß d. 18 d.

209	*[fol. 11v]* Item in die behamisch cantzley umb den lehenbriff Haidegkh halb[177]	200 gulden r.
210	Item einem furman von unsern truhen von Wien bis gein Scherding zu furn verdingt und zalt	12 r. gulden
211	Item zw Wienn in die cantzley den schreibern umb den paßbr[ief] von unnserm gerat trinckg<e>lt	1 r. g.
212	Item zwain knechten, di mit dem wagn heraufgangen sind, 12 tag zerung	4 r. gulden
213	Item ainem reitetn botn, den wir von Wien gein Lintz zwm hawbtman[178] umb das gelait geschickht haben	2 r. g.

[170] Ugyanezen nürnbergi polgár volt az, aki 500 rajnai forintot kölcsönzött György bajor herceg követeinek (2. sz.). Kézenfekvő azt feltételeznünk, hogy az oklevélre szánt 150 magyar forintot is még odahaza kapták kölcsönbe. Míg azonban az 500 rajnai forintot bevételi oldalon könyvelte Seyboldsdorfer, az újabb kölcsönt ott egyáltalán nem tüntette fel. Nem egyértelmű, hogy ez annak a jele-e, hogy végül ez utóbbit nem használták fel, hanem végül a követség „pénztárából" vettek ki pénzt.

[171] Jan ze Šelmberka (Johann von Schellenberg) cseh főkancellár (1473–1503).

[172] Az itt közölt forintárfolyam (1 magyar forint = 1,333 rajnai forint) kedvezőbb, mint az ugyanezen az oldalon alább, a magyar forintban keletkezett kiadások összesítésénél (1 magyar forint = 1,375 rajnai forint).

[173] Ezen bejegyzés mellett más, de korabeli kézzel a bal margón: „Lehenbr[ief] Haidegk".

[174] Elképzelhető, hogy a cseh kancelláriai jegyzőként az 1487–1509 között szolgáló Ambrož Mulferről van szó. Macek, 1992, 329. Óvatosságra int azonban az a körülmény, hogy Macek összeállításában e beosztásban mindössze egyetlen személy, Mulfer van feltüntetve az 1490 utáni időszakból.

[175] Ezen bejegyzés mellett más, de korabeli kézzel a bal margón: „Lehenbr[ief] Haidegk".

[176] Sor felett beszúrva: „d". A végösszeg különben nem egyezik a magyarországi tételek összeszámlálása után, az az itt feltüntetettnél némileg magasabb volt (281,5 magyar forint).

[177] Ezen bejegyzés mellett más, de korabeli kézzel a bal margón: „Lehenbr[ief]".

[178] Az alább (224. sz.) név szerint említett Wolfgang von Polheimről van szó, aki 1501-től haláláig, 1512-ig az Osztrák Főhercegség Ennsen inneni részének volt kapitánya *(Landeshauptmann für Österreich unter der Enns),* egyúttal pedig az alsó-ausztriai tartományok (Ausztria, Karintia, Krajna, Stájerország) főkapitánya és helytartója *(oberster Hauptmann und Regent der niederösterreichischen Lande)* is volt. Rövid

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 76 2022. 01. 27. 13:14:21

214	Item allerlay spilleiten zw Wien am heraufziehen[179] geben	1 r. g.
215	Item man hat uns sambt den hertzog albrechtischn zw Wien di purckh[180] zaigt, dem, der unns aufgeschlossen, gebn	1 r. g
216	Item dem, der den durckhn an der handt von Ofen gein Wien gefurt,[181] trinckgellt	0,5 gulden r.
	Summa	221 r. g. 4 ß d.
217	*[fol. 12r]* Item zw Wien in den ofen umb zeltl	2 k.
218	Item umb zway steickleider zu des turckhn satl	20 k.
219	Item Wilhalm von Greissen[182] hat uns schweinen wiltprat geschenckht, seinem kucht trinckg<e>lt	20 k.
220	Item von allen unserm pfardn zw Wienn zw beschlahen	2 gulden 24 k.
221	Item dem koch isst acht wochn bey unns gewesen,[183] di wochn zw Wienn bestelt umb 1 gulden r., gebn	8 r. g.
222	Item graff Balthaser hat 3 pfard zw Wienn 7 wochn[184] sten gezalt habn, sambt dem kuecht unnd beschlachgelt verzert	13 gulden r.
223	Item zw Wienn mit 16 pfardn und sovil personen 11 tag fur mall schlaftrinckhn wein, undertags umb fueter, stallmut, holtz unnd letz verzert	74 r. gulden 4 ß 12 d.
	Summa	98 gulden r. 5 ß 6 d.

életrajza: Starzer, 1897, 129–132, illetve újabban (frissebb irodalommal és forrásokkal): Wiesflecker, 1986, 270–272.

179 A „herauf" igekötő után eredetileg „reiten" írva, majd kihúzva.

180 Az osztrák főhercegek bécsi rezidenciájáról van szó.

181 Egy török lóról lehet csak szó, amelyet még Budán vásároltak. Lásd még a 186. sz. tételt!

182 Wilhelm von Greiß(en) 1500–1533 között töltötte be az udvari és ausztriai „vadászmesteri" tisztséget *(Hof- und österreichischer Jägermeister)*. Leeder, 1905, 292–310.

183 Bécsbe vélhetően 1502. augusztus 20-én érkeztek György bajor herceg követei (vö. 25–26. sz. tétel), úgyhogy nyolc hét időtartamot figyelembe véve a szakácsot legkésőbb október 15-én bocsátották el és számoltak el vele immár ismét Bécsben. Elképzelhető, hogy a szakácsot a követek közvetlenül a Bécsből Budára való elindulásuk előtt fogadták fel, így az elbocsátás és elszámolás időpontja akár néhány nappal későbbre is eshetett.

184 Balthasar von Schwarzburg ezen emberei vélhetően csak uruk Magyarországra való távozása után érhettek Bécsbe: míg ők hét hetet vártak Bécsben, az ugyanott felvett szakács nyolc hetet állt György bajor herceg követeinek szolgálatában azok magyarországi tartózkodása idején (221. sz.).

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 77 2022. 01. 27. 13:14:21

224	*[fol. 12v]* Item graff Walthauser unnd ich sind vor den andern unsrn knechtn zw Wienn weggeritn mit sechs pfardn, als wir des glaits vom hawbtman hern Wolfg[ang] von Polhaym[185] nit erwartn kundn, von Wienn aus, di ersst nacht zw Tulbing[186] mit 7 pfardenn verzert	2 gulden 24 k.
225	Item zw Pottenprun[187] zw morgens geessn unnd futter geben, verzert	1,5 gulden r.
226	Item Wilhalm von Greissen hat uns ain knecht von Wienn bis gein Melkh[188] unns den weg gefurt, zw trinckg<e>lt unnd zerung wider haym	1,5 gulden
227	Item zw Melkh ubernacht mit 7 pfardn sambt beschlachgelt unnd letz	3 gulden 20 k.
228	Item zw Ibs[189] uber dy Thunaw[190] gefarn	10 k.
229	Item der abbt von Melkh[191] hat unns ain knecht gelihn bis gen Grein, dem zw trinckg<e>lt	6 ß d.
	Summa	9 gulden 5 ß 6 d.
230	*[fol. 13r]* Item zw Grein ubernacht verzert unnd zw morgens geessenn mit 7 pfardn sambt beslachgellt unnd letz	3,5 gulden r.
231	Item den schreibrn daß	6 k.
232	Item von ainer meß daß	6 k.
233	Item der pfleger von Grein[192] hat unns ain knecht bis gein Mathausen[193] den weg gefurt gelihn, gebn	20 k.
234	Item zw Mathausen uber di prugkh di maut gebn	7 k.
235	Item zw Ebersperg[194] ubernacht unnd zw morgens geessn mitsambt beschlachgelt und letz	3 gulden 24 k.
236	Item man hat unns daß, von meins g. hern von Passaw[195] wegen visch unnd wein geschenckht, zw trinckgellt	15 k.

[185] Rá lásd a 213. sz. tételt!
[186] Tulbing, A.
[187] Pottenbrunn, A.
[188] Melk, A.
[189] Ybbs an der Donau, A.
[190] Duna folyó.
[191] Johann (V.) Freund von Zistersdorf melki apát (1495–1504).
[192] A vár előbb a Stettenfels, majd vélhetően az 1490-es évek eleji építkezések nyomán – birtokosa, Heinrich von Prüschenk után elnevezve – a Heinrichsburg, majd 1533 után a Greinburg nevet viselte. Marian–Zehetmayer, 2012, 569. A greini *pfleger* személye számomra nem ismert, azonban az uradalom anyagát tartalmazó, magánkézben lévő *Schlossarchiv Greinburg*ban, amelynek segédleteiről fénymásolatot a linzi *Oberösterreichisches Landesarchiv* őriz, bizonyosan megőrződött erre vonatkozó információ.
[193] Mauthausen, A.
[194] Ebelsberg, A., ma Linz része.
[195] Wiguleus Fröschl von Marzoll passaui püspök (1500–1517).

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 78 2022. 01. 27. 13:14:21

237	Item den schreibern daß	6 k.
238	Item ain pawr hat uns den weg von Eferding[196] gein Pewrbach[197] gefurt, geben	6 k.
	Summa	8 gulden r.
239	*[fol. 13v]* Item zw Pewrbach ubernacht und zw morgens geessen sambt beschlachgelt und letz geben, verzert	3 gulden 7 ß 6 d.
240	Item den schreibern daß	6 k.
241	Item von ainer meß daß	6 k.
242	Item zw Prannaw[198] ubernacht und zw morgens geessen mitsambt beslachgelt unnd letz	4 gulden 30 k.
243	Item den schreibern daß	6 k.
244	Item dem türner daß	6 k.
245	Item des grafen knecht, ainer isst nach unns ubernacht zw Prannaw gebesen, ime fur di zerung zallt	43 k.
246	Item des grafen zwain knechtn von Scherding bis gein Haidegkh zerung geben	5 gulden r.
	Summa	14 gulden 4 ß 4 d.

[fol. 14r] Item was unnser knecht, so mit jungen pfardn nach unns zw Wienn ausgeritn bis gein Scherding, verzert haben, volgt hernach

247	Item zw Wienn aus und ubernacht zw Sighartzkirchn[199] mit 10 pfarden unnd personnen verzert mitsambt beschlachgellt und letz	3,5 gulden r.
248	Item zw Sand Polltn[200] das mall geessn unnd der pfardn fueter gebn, verzert	2 gulden 10 k.
249	Item zw Melckh ain tag und zwo nacht still gelegen mitsambt beschlachgellt und letz	7,5 gulden
250	Item zum Newnmargkl[201] geessn unnd den pfardn futer gebn, verzert	1 gulden 6 ß d.
251	Item zw Ambstetn[202] ubernacht mitsambt beschlachgellt und letz geben	3 gulden 26 k.
	Summa	18 gulden r. 84 d.

[196] Eferding, A.
[197] Peuerbach, A.
[198] Braunau am Inn, A. A település a forrás keletkezésének az idején a Wittelsbachok landshuti ágának a fennhatósága alatt állt.
[199] Sieghartskirchen, A.
[200] Sankt Pölten, A.
[201] Neumarkt an der Ybbs, A.
[202] Amstetten, A.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 79 2022. 01. 27. 13:14:21

252	*[fol. 14v]* Item auf dem Strenberg[203] geessn und den pfardn fueter gebn, verzert	12 ß 6 k.
253	Item zw Enns[204] ubernacht sambt beschlachgellt unnd letz zert	3 guld. 6 ß d.
254	Item zw Ebersperg geessn unnd den pfardn fueter gebn, verzert	10 ß d.
255	Item zw Eferding ubernacht sambt beschlachgellt und letz verzert	4 guld. 20 k.
256	Item zw Pewrbach ubernacht unnd fruemall geessenn, verzert mitsambt beschlachgellt unnd letz	4 gulden 32 k.
	Summa	15 gulden 3 ß 22 d.
257	*[fol. 15r]* Item, so graf Ballthaser von Schwartzpürg und ich von Ofen heraufkomen sein, zw Purckhausen[205] zum jungbirt verzert	5 gulden 3 ß 6 d.
	Summa per se.	
	Summarum alle ausgab mitsambt dem, was auf den lehenbrif Haidegkh berurn gangen isst, tut	879 gulden r. 54 d.[206]
	[fol. 15v] Ains gegen dem andern gelegt unnd aufgehebt, daruber beleibt mir mein g. herr etc. schuldig	29 gulden 54 d.

[fol. 18v] Modern kézzel levéltári pecsét és jelzet.

[203] Strengberg, A.
[204] Enns, A.
[205] Burghausen, D.
[206] A végösszeg számításaim szerint valójában kicsivel, 117 dénárral (3 schilling 27 dénárral) kevesebb, vagyis 878 rajnai forint, 5 schilling és 27 dénár.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 80 2022. 01. 27. 13:14:21

Rövidítések és irodalomjegyzék

BHStA	Bayerisches Hauptstaatsarchiv, München
DF	Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Budapest, Fényképgyűjtemény, Diplomatikai Fényképgyűjtemény. Online adatbázis: https://archives.hungaricana.hu/hu/charters/, utolsó letöltés: 2021. november 3.
DL	Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Budapest, Fényképgyűjtemény, Mohács előtti gyűjtemény, Diplomatikai Levéltár. Online adatbázis: https://archives.hungaricana.hu/hu/charters/, utolsó letöltés: 2021. november 3.
GStA PK	Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz, Berlin
StAA	Staatsarchiv Amberg, Amberg
StAN	Staatsarchiv Nürnberg, Nürnberg. Online adatbázis: Findmitteldatenbank der Staatlichen Archive Bayerns, https://www.gda.bayern.de/findmitteldb/Suche/Archiv/, utolsó letöltés: 2021. november 3.

*

Balogh 1966	Balogh Jolán: *A művészet Mátyás király udvarában,* I–II, Budapest, 1966.
Bárány s. a.	Bárány Attila: *Robert Wingfield angol követ, a Birodalom és a Magyar Királyság (1514–1515)*. In: *Világtörténet,* 11. [43.] (2021) [megjelenés alatt]
Barozzi 1880	*I diarii di Marino Sanuto,* IV, pubblicato per cura di Nicolò Barozzi. Venezia, 1880.
Berzeviczy 1908	Berzeviczy Albert: *Beatrix királyné (1457–1508). Történelmi élet- és korrajz,* Budapest, 1908. (Magyar Történeti Életrajzok)

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 81 2022. 01. 27. 13:14:21

Bláhová
2007 Marie Bláhová: *Obnovení lenního svazku šestnácti měst a hradů v Horní Falci k České koruně na podzim roku 1509. Osobní vzpomínky diplomata a tlumočníka,* In: *Per saecula ad tempora nostra. Sborník prací k šedesátým narozeninám prof. Jaroslava Pánka,* I–II, uspořádali Jiří Mikulec – Miloslav Polívka, Praha, 2007. (Práce Historického ústavu AV ČR. Řada C. Miscellanea, 18.) I. 133–137.

Buck
2019 Ulrich Richental: *Die Chronik des Konzils von Konstanz*, hrsg. von Thomas Martin Buck. (Monumenta Germaniae Historica, Digitale Edition, 1). Online dokumentum: https://edition.mgh.de/001/html/index.html, utolsó letöltés: 2021. november 3.

Burkhardt
1902 *Ernestinische Landtagsakten. I. Die Landtage von 1487–1532,* bearb. C[arl] A[ugust] H[ugo] Burkhardt. Jena, 1902. (Thüringische Geschichtsquellen, 8[/1]. = Neue Folge, 5/1.)

Buza
2021 Buza János: *Magyarországi és erdélyi pénzértékek a 16–17. században (közép-európai kitekintéssel),* Budapest, 2021. (Magyar Történelmi Emlékek. Értekezések)

C. Tóth–Horváth–Neumann–Pálosfalvi
2016 C. Tóth Norbert – Horváth Richárd – Neumann Tibor – Pálosfalvi Tamás: *Magyarország világi archontológiája (1458–1526). I. Főpapok és bárók,* Budapest, 2016. (Magyar Történelmi Emlékek. Adattárak)

Czerny
2005 Helga Czerny: *Der Tod der bayerischen Herzöge im Spätmittelalter und in der frühen Neuzeit (1347–1579). Vorbereitungen – Sterben – Trauerfeierlichkeiten – Grablegen – Memoria,* München, 2005. (Schriftenreihe zur bayerischen Landesgeschichte, 146.)

Dányi–Zimányi
1989 Dányi Dezső – Zimányi Vera: *Soproni árak és bérek a középkortól 1750-ig,* Budapest, 1989.

Emmerig
2010 Hubert Emmerig: *Währung (bis 1800)*. In: *Historisches Lexikon Bayerns*. Online dokumentum: http://www.historisches-lexikon-bayerns.de/Lexikon/Währung (bis 1800),

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 82 2022. 01. 27. 13:14:21

a közzététel időpontja: 2010. november 23., utolsó letöltés: 2021. november 3.

Fógel 1913 — Fógel József: *II. Ulászló udvartartása (1490–1516),* Budapest, 1913.

Fórizs 2008 — Fórizs István: *Üvegkészítés Magyarországon a kezdetektől a XVIII. századig,* In: *A Miskolci Egyetem Közleménye, A sorozat, Bányászat,* 74. (2008) 113–136.

Gahlbeck 2017 — *Die Beziehungen Herzog Albrechts in Preußen zu Ungarn, Böhmen und Schlesien (1525–1528). Regesten aus dem Herzoglichen Briefarchiv und den Ostpreußischen Folianten,* bearb. Christian Gahlbeck. Berlin, 2017. (Veröffentlichungen aus den Archiven Preußischer Kulturbesitz, 73.)

Gecsényi 2007 — Gecsényi Lajos: *I. Ferdinánd udvarmesterének levelei Augsburg városához az 1527. évi magyarországi hadjárat eseményeiről,* In: *Levéltári Közlemények,* 78. (2007) 129–142.

Geiss 1869 — Ernest Geiss: *Die Reihenfolgen der Gerichts- und Verwaltungs-Beamten Altbayerns nach ihrem urkundlichen Vorkommen vom XIII. Jahrhundert bis zum Jahre 1803* [2. rész], In: *Oberbayerisches Archiv für vaterländische Geschichte,* 28. (1868–1869) 1–108.

Gerevich 1973 — Gerevich László: *Budapest művészete a későbbi középkorban a mohácsi vészig*, In: *Budapest története II. A későbbi középkorban és a török hódoltság idején,* szerk. Gerevich László – Kosáry Domokos, Budapest, 1975. 241–334.

Grieb 2007 — *Nürnberger Künstlerlexikon. Bildende Künstler, Kunsthandwerker, Gelehrte, Sammler, Kulturschaffende und Mäzene vom 12. bis zur Mitte des 20. Jahrhunderts,* I–IV, hrsg. Manfred H. Grieb, München, 2007.

Györkös 2016 — Györkös Attila: *Reneszánsz utazás. Anna királyné 1502-es fogadtatásának ünnepségei Észak-Itáliában és Magyarországon,* Budapest, 2016. (Scriptores Rerum Hungaricarum, 9.)

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 83 2022. 01. 27. 13:14:21

H. Gyürky
1989 H. Gyürky Katalin: *A magyarországi üvegművesség fellendülése a XV. század közepén,* In: *Communicationes Archaeologicae Hungariae,* 9. (1989) 209–220.

Hermann
1975 Hermann Zsuzsanna: *Államháztartás és a pénz értéke a Mohács előtti Magyarországon,* In: *Századok,* 109. (1975) 301–336.

Hesse
2005 Christian Hesse: *Amtsträger der Fürsten im spätmittelalterlichen Reich. Die Funktionseliten der lokalen Verwaltung in Bayern-Landshut, Hessen, Sachsen und Württemberg (1350–1515),* Göttingen, 2005. (Schriftenreihe der Historischen Kommission bei der Bayerischen Akademie der Wissenschaften, 70.)

Hofmann
1961 Hanns Hubert Hofmann: *„Böhmisch Lehen vom Reich". Karl IV. und die deutschen Lehen der Krone Böhmen,* In: *Bohemia. Jahrbuch des Collegium Carolinum,* 2. (1961) 112–124.

Kerezsy
1910 Kerezsy Jenő: *Bakócz Tamás egri püspök udvartartása és egyházmegyéje,* Erzsébetváros, 1910. (Művelődéstörténeti Értekezések, 39.)

Kozák
2014 *Účty dvora prince Zikmunda Jagellonského, vévody hlohovského a opavského, nejvyššího hejtmana Slezska a Lužic, z let (1493) 1500–1507. Kritická edice pramene,* k vydání připavil Petr Kozák, Opava, 2014.

Köblös–Süttő–Szende 2000 Köblös József – Süttő Szilárd – Szende Katalin: *Magyar békeszerződések (1000–1526),* Pápa, 2000.

Kraack
1998 Detlev Kraack: *Monumentale Zeugnisse der spätmittelalterlichen Adelsreise auf den Wegen nach Santiago de Compostela,* In: *Der Jakobuskult in „Kunst" und „Literatur". Zeugnisse in Bild, Monument, Schrift und Ton,* hrsg. Klaus Herbers – Robert Plötz, Tübingen, 1998. (Jakobus-Studien, 9.) 109–125.

Kraus
1995 *Geschichte der Oberpfalz und des bayerischen Reichskreises bis zum Ausgang des 18. Jahrhunderts*, begründ. Max

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 84 2022. 01. 27. 13:14:21

Spindler, neu hrsg. Andreas Kraus, München, 1995. (Handbuch der bayerischen Geschichte, III/3.) [3., neu bearb. Aufl.]

Krenner
1805 *Baierische Landtags-Handlungen in den Jahren 1429 bis 1513. XIII. Nieder- und Oberländische Landtäge, im vereinigten Landshut-Ingolstädter Landantheile. Vom Jahre 1497 anfangend, bis zum Tode Herzog Georg's 1503,* hrsg. Franz von Krenner, München, 1805.

Krick
1924 Ludwig Heinrich Krick: *212 Stammtafeln adeliger Familien, aus denen geistliche Würdenträger (Bischöfe, Domherren, Äbte etc.) des Bistums Passau entsprossen sind mit Einbeziehung der geistlichen Würdenträger anderer Bistümer,* Passau, 1924.

Kubinyi
2009a Kubinyi András: *Budai kereskedők udvari szállításai a Jagelló-korban,* In: *Tanulmányok Budapest középkori történetéről,* I, Budapest, 2009. (Várostörténeti Tanulmányok, 11/1.) 337–359.

Kubinyi
2009b Kubinyi András: *A budai német patriciátus társadalmi helyzete családi összeköttetései tükrében a 13. századtól a 15. század második feléig,* In: *Tanulmányok Budapest középkori történetéről,* II, Budapest, 2009. (Várostörténeti Tanulmányok, 11/2.) 513–570.

Kubinyi
2009c Kubinyi András: *A nürnbergi Hallerek Budán. Adalékok a késő középkori dél-német kereskedelem történetéhez,* In: *Tanulmányok Budapest középkori történetéről,* II, Budapest, 2009. (Várostörténeti Tanulmányok, 11/2.) 705–741.

Kubinyi
2009d Kubinyi András: *A Pemfflingerek Bécsben és Budán. Adatok a két főváros polgárságának középkor végi gazdasági és családi összeköttetéseihez,* In: *Tanulmányok Budapest középkori történetéről,* II, Budapest, 2009. (Várostörténeti Tanulmányok, 11/2.) 743–756.

Lakatos
2020 Lakatos Bálint: *A király diplomatái. Követek és követségek a Jagelló-korban (1490–1526). II. rész. Adattár,* In: *Történelmi Szemle,* 72. (2020) 281–362.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 85 2022. 01. 27. 13:14:21

Leeder
1905 Karl Leeder: *Die Oberstjägermeister des XVI. Jahrhunderts am Wiener Hofe. Ein Beitrag zur Geschichte des k. und k. Oberstjägermeisteramtes,* In: *Österreichische Viertaljahresschrift für Forstwesen,* Neue Folge 23. [55] (1905) 290–346

Lieberich
1964 Heinz Lieberich: *Landherren und Landleuten. Zur politischen Führungsschicht Baierns im Spätmittelalter,* München, 1964. (Schriftenreihe zur bayerischen Geschichte, 63.)

Ludolphy
2006 Ingetraut Ludolphy: *Friedrich der Weise. Kurfürst von Sachsen (1463–1525),* [Neudruck der Erstausgabe 1984] Leipzig, 2006.

Macek
1992 Josef Macek: *Jagellonský věk v českých zemích (1471–1526), I. Hospodářská základna a královská moc,* Praha, 1992.

Marian–Zehetmayer
2012 Günter Marian – Roman Zehetmayer: *B. Hardegg,* In: *Höfe und Residenzen im spätmittelalterlichen Reich, Ein dynastisch-topographisches Handbuch, IV/1–2, Grafen und Herren,* hrsg. Werner Paravicini, bearb. Jan Hirschbiegel – Jörg Wettlaufer – Anna Paulina Orlowska, Ostfildern, 2012. (Residenzenforschung, 15/4.1–2) 568–573.

Mollay
1971 *Die Denkwürdigkeiten der Helene Kottannerin (1439–1440),* hrsg. Karl Mollay, Wien, 1971. (Wiener Neudrucke, 2.)

Nehring
1976 Karl Nehring: *Quellen zur ungarischen Außenpolitik in der zweiten Hälfte des 15. Jahrhunderts I–II,* In: *Levéltári Közlemények,* 47. (1976) 87–120, 247–268.

Nehring
1989 Karl Nehring: *Matthias Corvinus, Kaiser Friedrich III. und das Reich. Zum hunyadisch-habsburgischen Gegensatz im Donauraum,* München, [2]1989. (Südosteuropäische Arbeiten, 72.)

Neuhaus
1933 August Neuhaus: *Der Nürnberger Geschützgießer Endres Pegnitzer der Ältere,* In: *Anzeiger des Germanischen Nationalmuseums,* 1932–1933. 128–161.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 86 2022. 01. 27. 13:14:21

Neumann
2019 Neumann Tibor: *Registrum proventuum regni Hungariae. Liber rationum thesaurarii regni Hungariae. A Magyar Királyság kincstartójának számadáskönyve (1494–1495),* Budapest, 2019. (Magyar Történelmi Emlékek. Okmánytárak)

Neustadt
1883 Louis Neustadt: *Markgraf Georg v[on] Brandenburg als Erzieher am ungarischen Hofe,* Breslau, 1883.

Pálffy
2004 Pálffy Géza: *Koronázási lakomák a 15–17. századi Magyarországon. Az önálló magyar királyi udvar asztali ceremóniarendjének kora újkori továbbéléséről és a politikai elit hatalmi reprezentációjáról,* In: *Századok,* 138. (2004) 1005–1101.

Papée
1927 *Acta Aleksandra króla polskiego, wielkiego księcia litewskiego i t. d. (1501–1506),* ed. Fryderyk Papée, Kraków, 1927. (Wydawnictwa Komisji Historycznej Polskiej Akademji Umiejętności, 79.)

Péterfi
2015 Péterfi Bence: *A Magyar Királyság és a Bajor Hercegség diplomáciai-politikai kapcsolatai a 15–16. században. Hungarikakutatások a müncheni levél- és kézirattárakban,* In: *Világtörténet,* 5. [37.] (2015) 113–143.

Péterfi
2019 Péterfi Bence: *Széllel szemben. Boroszlói kísérletek Buda lerakatjogának kikerülésére a 15–16. század fordulóján,* In: *Márvány, tárház, adomány. Gazdaságtörténeti tanulmányok a magyar középkorról,* szerk. Kádas István – Skorka Renáta – Weisz Boglárka, Budapest, 2019. (Magyar Történelmi Emlékek. Értekezések) 385–406.

Pickl
1999 Othmar Pickl: *Zur Organisation des Handels auf den Wasserwegen von Donau, Inn und Salzach am Ausgang des Mittelalters und in der frühen Neuzeit,* In: *Gestrinov zbornik,* ed. Darja Mihelič, Ljubljana, 1999, 229–245.

Rechter
1998 Gerhard Rechter: *Zur adeligen Klientel Markgraf Friedrichs von Brandenburg-Ansbach um 1500,* In: *Jahrbuch für fränkische Landesforschung,* 58. (1998) 187–218.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 87 2022. 01. 27. 13:14:21

Reich
2020 Reich Szabina Gréta: *Székesfehérvár városszerkezete, gazdasági fejlődése és anyagi kultúrája a kora Árpád-kortól a 16. századig,* Doktori értekezés, Pécs–Székesfehérvár, 2020. Online dokumentum: https://pea.lib.pte.hu/handle/pea/23629, utolsó letöltés: 2021. november 3.

Reich–Skorka
2020 Reich Szabina – Skorka Renáta: *Belvárosi ingatlanok a fehérvári polgárok kezén a középkorban,* In: *Birtok és birtoklás a középkori Magyarországon,* szerk. Zsoldos Attila, Székesfehérvár, 2020. (Közlemények Székesfehérvár Történetéből) 199–219.

Rein
1926 Berthold Rein: *Graf Balthasar von Schwarzburg,* In: *Schwarzburgbote. Blätter für Thüringer Geschichte und Heimatkunde. Beilage zur Landeszeitung für Schwarzburg-Rudolfstadt und angrenzende Gebiete,* 1. (1926) 31. sz. (1926. augusztus 29.)

RI
XIII/10. *Regesten Kaiser Friedrichs III. (1440–1493). Nach Archiven und Bibliotheken geordnet. X. Die Urkunden und Briefe aus den Archiven und Bibliotheken des Landes Thüringen,* bearb. Eberhard Holtz, Köln–Weimar–Wien, 1996.

RI
XIV *Regesta Imperii XIV. Ausgewählte Regesten des Kaiserreiches unter Maximilian I. (1493–1519),* I–IV, hrsg. Hermann Wiesflecker, Wien–Köln, 1990–2004. Online adatbázis: http://www.regesta-imperii.de/regesten/suche.html, utolsó letöltés: 2021. november 3.

Schirmer
2002 Uwe Schirmer: *Die Hochzeit Georgs des Bärtigen mit der polnischen Prinzessin Barbara von Sandomierz (1496),* In: *Strukturen und Figuren. Historische Essays für Hartmut Zwahr zum 65. Jubiläum,* hrsg. Manfred Hettling – Uwe Schirmer – Susanne Schötz unter Mitarbeit von Christoph Volkmar, München, 2002, 183–204.

Schirmer
2016 Uwe Schirmer: *Zank und Streit seit Anbeginn. Das konfliktreiche Verhältnis zwischen dem ernestinischen Kurfürsten Friedrich III. und dem albertinischen Herzog Georg (1500–1508),* In: *Die Ernestiner. Politik, Kultur und gesellschaftlicher Wandel,* hrsg. Werner Greiling – Gerhard

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 88 2022. 01. 27. 13:14:21

Müller – Uwe Schirmer – Helmut G. Walther, Köln–Weimar–Wien, 2016. (Veröffentlichungen der Historischen Kommission für Thüringen. Kleine Reihe, 50.) 73–92.

Schmidtmayer 2015 — Schmidtmayer Richárd: *Vitány, Gesztes, Tata, Gerencsér várai és uradalmai a késő középkorban* (Doktori disszertáció), Budapest, ELTE, 2015. Online dokumentum: http://doktori.btk.elte.hu/hist/schmidtmayerrichard/diss.pdf, utolsó letöltés: 2021. november 3.

Seyboth 1985 — Reinhard Seyboth: *Die Markgraftümer Ansbach und Kulmbach unter der Regierung Markgraf Friedrichs des Älteren (1486–1515),* Göttingen, 1985. (Schriftenreihe der Historischen Kommission bei der Bayerischen Akademie der Wissenschaften, 24.)

Sprandel 1998 — Rolf Sprandel: *Von Malvasia bis Kötzschenbroda. Die Weinsorten auf den spätmittelalterlichen Märkten Deutschlands,* Stuttgart, 1998. (Viertaljahrschrift für Sozial- und Wirtschaftsgeschichte. Beihefte, 149.)

Starzer 1897 — [Albert Starzer]: *Beiträge zur Geschichte der niederösterreichischen Statthalterei. Die Landeschefs und Räthe dieser Behörde von 1501 bis 1896,* Wien, 1897.

Stauber 2003 — Reinhard Stauber: *Herzog Georg von Bayern-Landshut und seine Reichspolitik. Möglichkeiten und Grenzen reichsfürstlicher Politik im wittelsbachisch–habsburgischen Spannungsfeld zwischen 1470 und 1505,* Kallmünz/Opf., 1993. (Münchener historische Studien. Abteilung Bayerische Geschichte, 15.)

Stöller é. n. — Ignaz Stöller: *Genealogisches Lexikon,* I–III. Kézirat a Historisches Verein Neuburg an der Donau birtokában. Online dokumentum: https://hvneuburg.wordpress.com/genealogisches-lexikon-von-ignaz-stroeller/, utolsó letöltés: 2021. november 3.

Vaculínová–Slavíková 2020 — Marta Vaculínová – Marcela Slavíková: *Lobkowicz and Hassenstein, Bohuslaus of.* In: *The Czech Lands, Part 1 (A–L)*, edited by Lucie Storchová, Berlin–Boston,

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 89 2022. 01. 27. 13:14:21

2020. (Companion to Central and Eastern European Humanism, 2.) 688–701.

VÉGH 2006 — VÉGH András: *Buda város középkori helyrajza,* I, Budapest, 2006. (Monumenta Historica Budapestinensia, 15.)

VÉGH 2015 — VÉGH András: *Buda. I. 1686-ig,* Budapest, 2015. (Magyar várostörténeti atlasz 4. = Studia ad Archaeologiam Pasmaniensia. A PPKE BTK Régészeti Tanszékének Kiadványai, 3.)

WEISZ 2020 — *Források a Magyar Királyság kereskedelemtörténetéhez. I. Belkereskedelem (1192–1437),* szerk. WEISZ Boglárka. Budapest, 2020. (Magyar Történelmi Emlékek. Okmánytárak)

WENZEL 1877 — WENZEL Gusztáv: *Marino Sanuto Világkrónikájának Magyarországot illető tudósításai II*, In: *Történelmi Tár,* 2/12. (1877) 3–300.

WIESFLECKER 1986 — Hermann WIESFLECKER: *Kaiser Maximilian I. Das Reich, Österreich und Europa an der Wende zur Neuzeit. Bd. V. Der Kaiser und seine Umwelt: Hof, Staat, Wirtschaft, Gesellschaft und Kultur,* Wien, 1986.

WOLFF 1919 — Richard WOLFF: *Politik des Hauses Brandenburg im ausgehenden fünfzehnten Jahrhundert (1486–1499) (Kurfürst Johann und die Markgrafen Friedrich und Siegmundt),* München–Leipzig, 1919. (Veröffentlichungen des Vereins für Geschichte der Mark Brandenburg, 19.)

ZAY 1980 — ZAY Ferenc: *Az Lándorfejírvár elveszésének oka e vót és így esött,* kiad. KOVÁCS István, az utószót írta SZAKÁLY Ferenc, Budapest, 1980. (Bibliotheca Historica)

ZOLNAY 1967 — László ZOLNAY: *Data of the Musical Life of Buda in the Late Middle Ages,* In: *Studia Musicologica Academiae Scientiarum Hungaricae,* 9. (1967) 99–113.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 90 2022. 01. 27. 13:14:21